ПОРОГИ

Культурно-політичний місячник для українців у Чеській Республіці
POROHY Kulturně-politický měsíčník pro Ukrajince v České republice

№ 7/2024, рік XXX | č. 7/2024, ročník XXX
Усі електронні випуски часопису "Пороги" знайдете на:
ukrajinci.cz/casopis-porohy

БОГДАН РАЙНІНЕЦЬ: НАМ ТРЕБА ЗБЕРЕГТИ УКРАЇНСТВО / 10-13 С.

3-5

Колонка в соцмережі: В Україні щодня вбивають людей; Хроніки громади: не стало Миколи Мушинки; Анонси;

6-11

Інформаційна Допомога біженцям; Політика: Ситуація гіршає. Україні та її союзникам треба терміново змінити курс;

12-16

Постать; Історія: Святиня Української еміграції: Музей визвольної боротьби України в Празі (1925-1948)

HVĚZDY ZÁŘÍ PRO UKRAJINU

Vážení přátelé,
dovolujeme si Vás pozvat na benefiční umělecký večer Hvězdy září pro Ukrajinu, který se uskuteční:

20.11.2024 od 19:00

V ČESKÉM MUZEUM HUDBY
Karmelitská 2, Praha 1.

V rámci programu vystoupí čeští a ukrajinští umělci, sólisté operních scén, dětské soubory a herci. Speciálními hosty programu a těšit se na Vás budou **Jiří Dvořák a Václav Vydra.**
Záštitu nad akcí převzal pan **Martin Dvořák,** ministr pro evropské záležitosti.

Výtěžek z akce bude předán speciální sbírce Hvězdy září pro Ukrajinu
donio.cz/hvezdy-zari-pro-ukrajinu

která podporuje civilní obyvatelstvo a obránce Ukrajiny. Pojďme ochránit ukrajinské děti a jejich domovy. Válka na Ukrajině trvá již skoro 1000 dnů a nadcházející zima bude opět velmi těžká.

Potvrďte prosím účast na emailové adrese (RSVP):
hvezdyzariproukr@gmail.com

Organizátoři: Evropský kongres Ukrajinců / Ukrajinská iniciativa v ČR | **Partneři:** Národní muzeum, ICOM ČR, Velvyslanectví Ukrajiny v ČR

ECU EUROPEAN CONGRESS OF UKRAINIANS

ICOM international council of museums

MUSAEUM NATIONALE 1818 NÁRODNÍ MUZEUM

Пороги – культурно-політичний часопис для українців у Чеській Республіці. Виходить 12 разів на рік. № 7/2024, рік XXX. Підписано до друку 26 вересня 2024 року. **Ел. пошта**: uicr@centrum.cz. **Інтернет-адреса**: www.ukrajinci.cz/ua/casopys-porohy/, реєстрація: МК ЧР/7044. **Номер готували**: Богдан Райчинець, Олексій Севрук, Тетяна Пилипчук, Олег Баланда. **Літературний редактор:** Богдан Козуб. **Художнє оформлення та верстка**: Тетяна Пилипчук, www.plttn.com. Використовуються повідомлення пресслужб посольств, інформагентств та ілюстрації з відкритих джерел. За достовірність викладених фактів відповідає автор статті. Редакція має право скорочувати матеріали і не поділяти поглядів автора. Часопис видається із фінансовою допомогою Міністерства культури ЧР. Видає: "Українська ініціатива в ЧР", Воцелова 3, Прага 2, ід. номер: 60448296; **контакт**: uicr@centrum.cz, www.ukrajinci.cz; Facebook.com/ukrajinska.uicr; **розрахунковий рахунок**: 1925774379/0800.

Porohy – kulturně-politický časopis pro Ukrajince v České republice. Vychází 12krát ročně. Název je odvozen od ukrajinského "porih" – práh, říční práh. Číslo 7/2024, ročník XXX. Uzávěrka: 26. Září 2024. **E-mail**: uicr@centrum.cz, **web**: www.ukrajinci.cz/cs/casopis-porohy/, registrační číslo: MK ČR/7044. **Číslo připravili**: Bohdan Rajčinec, Alexej Sevruk, Teťana Pylypčuk, Oleh Balanda. **Literární redaktor**: Bohdan Kozub. **Art director a redaktor**: Teťana Pylypčuk, www.plttn.com. Používáme tiskové zprávy velvyslanectví, informačních agentur a ilustrace z otevřených zdrojů. Za pravdivost uvedených informací je zodpovědný autor článku. Redakce může krátit text a neshodovat se s názory autora. Časopis vychází s finanční podporou Ministerstva kultury ČR. Vydává: Ukrajinská Iniciativa v ČR, z.s., Vocelova 3, Praha 2, IČO: 60448296, **kontakt**: uicr@centrum.cz, www.ukrajinci.cz.; Facebook.com/ukrajinska.uicr, **číslo účtu**: 1925774379/0800.

MINISTERSTVO KULTURY

В УКРАЇНІ ЩОДНЯ ВБИВАЮТЬ ЛЮДЕЙ

Текст: **Володимир ГЕВКО**

Враховуючи масштаб та інтенсивність нападу, то від 24.02.2022, вочевидь, не було жодного дня, коли б не вбили українця чи українку. І неважливо кого вбивають – дитину, юну дівчину чи 55-річного втомленого і запилюченого чоловіка в окопі – різниця лише в емоційній реакції, а не у факті трагедії. І цей факт абсолютно унеможливлює навіть натяк на нормальне життя будь-кого психічно здорового в межах України, навіть в умовній безпеці. Зі смертю інших людей ніколи не можна змиритися чи навіть просто прийняти її як факт. Це з часом може лякати менше, бо психіка тупіє, але жах ніколи не сходить на нуль.

Теоретично це б мало лякати і всю цивілізовану частину людства, поточний рівень розвитку якого розглядає людське життя як найвищу цінність - уся освітня, медична і правоохоронна системи вибудовані навколо цієї максими. Право людини на життя робить її, власне, людиною, бо всі інші живі організми на нашій планеті такого права, на жаль, наразі не мають.

В будь-якому цивілізованому суспільстві смерть людини одразу викликає негайну реакцію суспільства, медіа і відповідних служб, покликаних з'ясувати обставини смерті і покарати винних, якщо смерть насильницька.

Натомість в Україні зараз абсолютна інфляція людського життя. Не тільки військового, а взагалі будь-якого. Знецінення гривні просто сміх порівняно з тим, як знецінилось власне життя громадян гривневого простору. Носії доларів, євро, франків, єн і злотих все ще захищені, і життя кожного з них важливе для світу. А от для носіїв гривень ситуація незрівнянно сумніша. І ані убивства нападників заради самозахисту, ані статистика Генштабу ніяким чином не нівелюють трагедію убивств українців, лише виконують роль миттєвої карми і додають трохи справедливості цьому жаху.

З огляду на те, скільки триває цей жах, то трохи виглядає так, що світ видав своєрідну ліцензію росії на вбивства українців. І замість заборонити це нелюдське полювання і порвати будь-які торгові стосунки з нападником і всіма країнами, які його підтримують, лише регулює правила вбивства, злякавшись ядерної зброї, чи що там їх штовхає на угоду із власною совістю. Для України "червоні лінії" стосуються лише форм захисту, проте нападник, схоже, вже перетнув усі можливі межі та вбив усіх, кого міг, усіма можливими способами. Ще хіба ядерку не кидали. Це єдине, що ще не спробувала росія. Схоже, ця мисливська ліцензія на українців доволі розмаїта, майже все включено.

У нас не тільки конституція на паузі, але й загальноцивілізаційні стандарти людського життя і різноманітних прав, які його супроводжують. Президент вже навіть не виходить в ефір після чергового воєнного злочину росії з тезами, що ми "обов'язково знайдемо і покараємо". Це все марно, ніхто більше не вірить у покарання. Тут би просто хоча б запам'ятати усі злочини.

Максим Паленко та Соломія Гороб'юк
"Смерть і Смертинятко", 2024

Я розумію безповоротність механізмів війни, до яких українці вже звикли – у нас просто нема інших варіантів. Але спокій, з яким до нашої війни звик світ, трохи шокує і неприємно вражає. Українці почуваються знеціненими серед європейської сім'ї. Психологи радять людям, які перебувають у знецінювальних стосунках – розірвати їх, бо це руйнує життя і самооцінку. Але в українців нема іншої Європи, є тільки ця. Ми не можемо її покинути і дуже сподіваємось, що вона не покине нас.

Україна вже три роки – територія, на якій не ловить "вайфай" цивілізації. Сигнал слабкий, деякі функції може бути обмежено. "Туманність, цінність життя людини і непорушність її прав" – вибачте, цей контент недоступний для перегляду у вашому регіоні ■

ПОСОЛЬСТВО УКРАЇНИ В ЧЕХІЇ ПОВІДОМЛЯЄ ПРО ЗАПУСК ВАЖЛИВОЇ ІНІЦІАТИВИ ВІД ОФІСУ ОМБУДСМАНА УКРАЇНИ

Офіс Омбудсмана України запускає важливу ініціативу, метою якої є проведення опитування серед українців, які наразі проживають за кордоном. Це опитування допоможе не тільки зібрати цінні відомості про умови вашого життя, але й забезпечити захист ваших прав у країнах перебування.

Основні завдання ініціативи:

- захист прав українців за кордоном, зокрема, в країнах, де ви зараз перебуваєте;
- розробка стратегії для заохочення повернення українців на Батьківщину, створення сприятливих умов для вашого комфортного повернення додому.

Ми закликаємо кожного з вас не залишатися осторонь і взяти участь в цьому важливому опитуванні. Ваші думки та досвід можуть стати основою для важливих змін у державній політиці! **Перейти до опитування можна за посиланням: t.ly/weGql або скориставшись QR-кодом вліво.**

Долучайтеся до ініціативи та допоможіть Україні стати ще сильнішою! ■

ПРЕЗИДЕНТ ЧЕХІЇ НАГОРОДИВ ПОСМЕРТНО ДОБРОВОЛЬЦЯ, ЯКИЙ ЗАГИНУВ НА ВІЙНІ В УКРАЇНІ

Президент Чехії Петр Павел нагородив посмертно добровольця Карела Кучеру, який загинув на війні в Україні.

Карел Кучера загинув минулого року в березні неподалік Бахмуту. Петр Павел нагородив його медаллю «За героїзм». Нагороду передали матері хлопця. Кая, як його називали вдома, жив із батьками та молодшим братом в місті Нове Страшеці неподалік Раковніка.

Батьки сподівалися, що син стане вчителем, і були раді, коли після гімназії він вступив на педагогічний факультет. Але потім прийшов ковід, дистанційне навчання, і Карел вирішив не продовжувати навчання. Пізніше він вступив до Університету оборони в Брно, пише iDnes.cz.

За словами батьків, Карел активно цікавився подіями у світі і ще до повномасштабного вторгнення в Україну стверджував, що війна неминуча.

Саме Карел 24 лютого 2022 року розбудив батька, щоб повідомити, що сталося. Спочатку молодий чоловік надсилав гроші на збори для України, але відчував потребу робити більше.

«Одного разу він пояснив мені, що Путінові не потрібні території чи гроші, йому потрібні люди. Коли він захопить Україну, українці через кілька років стоятимуть проти нас — хочуть вони цього чи ні. Їх змусили б. І Кая зрозумів, що його місце тільки там, в Україні», — розповів батько хлопця Мартін. Карел

виїхав в Україну в травні 2022 року. Батькам він сказав, що їде на навчання резервістів. Лише пізніше зізнався по телефону, де насправді знаходиться.

Карел виїхав в Україну в травні 2022 року. Батькам він сказав, що їде на навчання резервістів. Лише пізніше зізнався по телефону, де насправді знаходиться.

В Україні він став членом Третього піхотного батальйону Інтернаціонального легіону оборони, легального підрозділу української армії, створеного президентом України Володимиром Зеленським. Батальйон складається з іноземних добровольців. Кая використовував ім'я Чарлі Чех, що поєднувало його чеське прізвисько Чарлі і те, як його називали українці — Чех.

Карел Кучера повертався додому з України двічі. Батьки щоразу сподівалися, що переконають його залишитися. Але їм ставало дедалі зрозуміліше, що це не допоможе.

«Під час другого візиту додому він сказав, що мусить їхати, бо, якщо не повернеться, це підірве моральний стан його підрозділу. Вони покладалися на нього», — розповіла мати хлопця Яна.

Останнє повідомлення, яке Карел надіслав батькам Яні та Мартіну, було 18 березня 2023 року. Він скинув фото, на якому їсть бургер в авто, яке їде на фронт.

Військовий загинув під Бахмутом.

Нагадаємо, що військового посмертно нагородив і президент України Володимир Зеленський орденом за мужність. ■ **Пороги**

ВІДОМА КОМПАНІЯ З ПРЕДСТАВНИЦТВОМ У ЧЕХІЇ ПЕРЕДАЛА В УКРАЇНУ ЕКСКАВАТОР

Провідний світовий виробник будівельної техніки Bobcat передав в Україну екскаватор. Передача техніки відбулася в середньочеському Добржиші, де компанія з 2007 року проєктує, розробляє, виробляє та тестує будівельну техніку.

Від президента компанії Doosan Bobcat EMEA Гарі Хорнбахера (праворуч) символічно прийняв представник благодійної організації «Українська ініціатива» пан Богдан Райчинець.

Урочиста передача відбулася у середньочеському Добриші, де компанія з 2007 року проєктує, розробляє, виробляє та тестує будівельну техніку. Екскаватор E60, один із найпотужніших, які виготовляє Bobcat, символічно передав президент компанії Doosan Bobcat EMEA Гарі Хорнбахер представнику благодійної організації «Українська ініціатива» пану Богдану Райчинцю.

«Ми дуже цінуємо цей дар від Doosan Bobcat. Екскаватор буде передано дочірньому осередку "Української ініціативи" у Чехії, яка займається прямою гуманітарною допомогою Україні. Машина буде використовуватися під час наземних та земляних робіт для усунення наслідків війни», – зазначив пан Райчинець.

«Нам небайдужий світ навколо нас, соціальна відповідальність є невід'ємною частиною нашої корпоративної культури. Ми пишаємося тим, що можемо допомогти у відновленні України», – сказав президент Doosan Bobcat EMEA Гарі Хорнбахер. *«Ми віримо, що наша підтримка принесе реальну користь та допомогу там, де вона найбільше потрібна»*.

«Українська ініціатива в Чеській Республіці» (UIČR) була заснована у 2012 році з метою надання гуманітарної допомоги Україні. Організація працює постійно, особливо з 2014 року після анексії Криму та початку російської агресії, а також із лютого 2022 року після повномасштабного вторгнення в Україну. Організація є частиною європейської мережі українських організацій (Європейський конгрес українців із штаб-квартирою у Празі).

Цей дар допоможе у відновленні інфраструктури, яка зазнала серйозних пошкоджень. Екскаватор буде використовуватися в різних будівельних та ремонтних проєктах, зокрема для відновлення доріг, мостів і громадських будівель. ■ **Пороги**

ЗБІРКА «DRONY ZA UKRAJINU» НА DONIO ВІД ОРГАНІЗАЦІЇ «УКРАЇНСЬКА ІНІЦІАТИВА» ДАЛІ ТРИВАЄ

Активний збір "Дрони для України" перевищив 1,3 млн крон і продовжується далі. Він доповнює успішно завершену збірку українських організацій "За Україну" (5,6 млн) та менші збори "Мініекскаватори для України" і допомогу жертвам атаки на Каховку (300 тис.). Окрім прямих зборів, українські організації індивідуально надають Україні необхідну підтримку.

На що саме підуть гроші з цього збору?

Безпілотники, батареї, акумулятори, аптечки, допоміжне обладнання для лікарень, автомобілі та інші технічні аксесуари, необхідні для захисту України. Ми доставляємо допомогу безпосередньо туди, де її потребують. Ні складів, ні посередників, допомога йде адресно відповідним підрозділам оборони.

Переваги збору.

Перевага збору коштів на платформі **donio.cz/drony-za-ukrajinu** полягає у швидкому реагуванні та оперативних поставках допомоги. Підтримка доставляється прямона місце, без посередників і додаткових витрат, у максимально короткі терміни.

Задонатити можна тут:
donio.cz/drony-za-ukrajinu або за QR посиланням нижче

Ось так виглядають понад 60 дронів fpv, які нещодавно було надіслано до України. ■ **Пороги**

УКРАЇНСЬКІ БІЖЕНЦІ В ЧЕХІЇ ЗМОЖУТЬ КОРИСТУВАТИСЯ ВОДІЙСЬКИМИ ПРАВАМИ, ТЕРМІН ЯКИХ ЗАКІНЧИВСЯ

Українські біженці в Чехії зможуть користуватися простроченими водійськими правами, якщо термін дії документа закінчується після 31 грудня 2021 року.

Новий зразок водійський прав

Українці мобілізаційного віку за кордоном, які не оновили свої військові дані, не можуть оформити посвідчення водія та зареєструвати автомобіль. Відповідну постанову затвердив Кабмін. Однак в Чехії вони можуть користуватися і простроченими правами. Умова – термін дії документа закінчується після 31 грудня 2021 року. За даними Міністерства транспорту Чехії, українських біженців захищає постанова Європарламенту та Ради від 18 липня 2022 року.

"Ця постанова все ще діє, і згідно з нею українські водійські права біженців все ще вважаються дійсними, якщо вони закінчилися після 31 грудня 2021 року", – сказав речник Мінтрансу Францішек Ємелка. За його словами, постанова українського уряду не змінює ситуації, пишуть Novinky.

Поліція з цим погоджується. *"Якщо інша законодавча норма регулює, наприклад, визнання вже прострочених документів або інших зобов'язань, що виникають у зв'язку з експлуатацією транспортних засобів, ми їх повністю дотримуємося"*, – сказав речник поліції Девід Шен.

Українці також можуть обміняти свої діючі українські водійські права (мова йдеться лише про права нового зразка) на чеські. Проте для цього вони повинні виконати умову постійного проживання на території Чеської Республіки протягом 185 днів у календарному році через особисті та професійні зв'язки. Щоб обміняти права, треба звернутися до муніципальних органів влади з розширеними повноваженнями.

За останніми даними Міністерства внутрішніх справ, у Чехії проживають 103 тис. чоловіків-біженців у віці від 18 до 65 років. ■ gromada.cz

СТАЛО ВІДОМО, ЩО БУДЕ ЗІ СТРАХУВАННЯМ ДЛЯ БІЖЕНЦІВ З ВІЗОЮ ДОВГОСТРОКОВОГО ПЕРЕБУВАННЯ

Вразі переходу на довгострокове перебування українські біженці втратять можливість безкоштовного державного страхування.

В урядовій організації Naši Ukrajinci відповіли на питання, що буде з медичним страхуванням у тих, хто отримає спеціальний дозвіл на довгострокове перебування (ZDP).

Для працевлаштованих українців: як правило, роботодавець сплачує внески на державне медичне страхування.

Дитина до 18 років: залишається в системі державного медичного страхування, але внески сплачує її законний представник. Тариф наразі становить 2 552 крон на місяць.

Безробітна людина старше 18 років: самостійно оплачує комплексне медичне страхування (комерційне). Його можна оформити в будь-якій страховій компанії, що має право надавати таке страхування в Чеській Республіці.

Оплачувати страхування самостійно доведеться і українцям старшим за 65 років.

Відповіді на інші поширені питання щодо спеціального дозволу на довгострокове перебування можна знайти тут.

Нагадаємо, що в 2025 році українським біженцям з візою тимчасового захисту дадуть можливість перейти на довгострокове перебування. Для цього є ряд умов. ■

gromada.cz

НА ЗАМІТКУ БІЖЕНЦЯМ В ЧЕХІЇ: ЯКІ ВІДМІННОСТІ МАТИМЕ ДОЗВІЛ НА ДОВГОСТРОКОВЕ ПЕРЕБУВАННЯ

В 2025 році українські біженці матимуть можливість перейти з візи тимчасового захисту на довгострокове перебування (ZDP). Далі пояснюємо, які відмінності він матиме. В урядовій організації Naši Ukrajinci зазначили, що така віза докорінно відрізнятиметься від дозволу на постійне перебування.

Спеціальний дозвіл на довгострокове перебування:

- видається на 5 років;
- передбачає обов'язок придбати комплексне медичне страхування (комерційне), за деякими винятками. Зокрема за дітей до 18 років, законний представник сплачує внески на державне медичне страхування. Ті, хто працює, як правило, входять до системи обов'язкового державного медичного страхування, яке оплачує роботодавець;
- не надає права на нестрахові соціальні виплати (наприклад, допомога по догляду за дитиною);
- людина із ZDP може подати заяву на отримання дозволу на постійне перебування після виконання умови безперервного проживання на території Чеської Республіки протягом 5 років.

Дозвіл на постійне перебування:

- видається безстроково, термін дії картки дозволу на постійне перебування – 10 років (в осіб молодше 15 років – 5 років);

- іноземці з дозволом на постійне перебування є учасниками обов'язкового державного медичного страхування;
- є право на нестрахові соціальні виплати. ■

gromada.cz

УКРАЇНЦЯМ В ЧЕХІЇ ПРОПОНУЮТЬ ДОПОМОГУ ДЛЯ ОПЛАТИ ГУРТКІВ ДЛЯ ДІТЕЙ

Українським біженцям в Чехії пропонують допомогу з оплатою гуртків для дітей. В рамках ініціативи "Darujeme kroužky dětem" родинам українських біженців з дітьми віком 3–18 років пропонують допомогу з оплатою гуртків.

Розмір виплати – 1,5 тис. крон на дитину. Загалом надається три ваучера, кожен на суму 500 крон. Гроші можна використати на оплату дозвілля дітей в закладах, зареєстрованих в системі "Активне місто".

Це можуть бути спортивні організації, традиційні дитячі організації (скаут, волонтери-вогнеборці), DDM, SVČ, ZUŠ, Sokol та різноманітні гуртки у школах.

Проєкт "Даруємо гуртки дітям" працює за принципом ваучерів для покриття витрат на дозвілля дітей із сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах. Проєкт організовує Чеська рада дітей та молоді з 2022 року. Фінансову підтримку проєкту надають фонди та інші установи, зокрема Karel Komárek Family Foundation, Sazka, a.s., Міністерство освіти, молоді та спорту ЧР, Місто Прага, Благодійний фонд ŠKODA AUTO, Благодійний фонд Єви Павлової, а також дрібні донори через портал Darujme.cz.

Проєкт був заснований у 2022 році у співпраці Чеської ради дітей та молоді, Благодійного фонду Eduzměna та приватних фондів як реакція на ситуацію українських біженців. У 2024 році проєкт взяла під свою опіку дружина президента ЧР пані Єва Павлова. Проєкт допомагає покривати витрати на дозвілля та гуртки для дітей і молоді віком від 3 до 18 років у сім'ях, які перебувають у складній життєвій ситуації. Він надає підтримку як сім'ям у Чехії, так і сім'ям українських біженців із тимчасовим проживанням. Дозвілля дає дітям можливість проводити час у безпечному середовищі, де вони можуть знайти друзів, відчути радість та розвивати свій потенціал.

Варто зазначити, що на використання ваучера з моменту його видачі є 30 днів.

Зареєструвати дитину можна за цим посиланням: moje.aktivnimesto.cz/registrace/host ■ gromada.cz

СИТУАЦІЯ ГІРШАЄ. УКРАЇНІ ТА ЇЇ СОЮЗНИКАМ ТРЕБА ТЕРМІНОВО ЗМІНИТИ КУРС, — THE ECONOMIST

Центральна тема нового номера британського журналу The Economist присвячена Україні. Видання констатує, що ситуація на полі бою погіршується і пропонує Україні та її союзники радикально змінити курс. Пороги публікують дещо скорочений переклад підсумкової статті.

Текст: the Economist, переклад: texty.org.ua

Коли в кінці вересня Володимир Зеленський поїхав до США на зустріч з президентом Джо Байденом, він привіз "план перемоги", який, як очікується, міститиме новий заклик про зброю та гроші. Насправді Україна потребує чогось набагато амбітнішого: термінової зміни курсу.

Показником погіршення становища України є просування Росії на сході, зокрема, навколо Покровська. Поки що воно повільне і дорого коштує. За останніми оцінками, російські втрати становлять близько 1200 вбитих і поранених на день, на додачу до загальних 500 000. Але Україна, населення якої вп'ятеро менше за РФ, теж страждає. Її лінії фронту можуть зруйнуватися ще до того, як вичерпаються російські військові зусилля.

Україна також бореться поза полем бою. Росія зруйнувала так багато об'єктів енергетики, що українці можуть зіткнуться взимку з щоденними

відключеннями світла до 16 годин. Люди втомилися від війни. Армія намагається мобілізувати й підготувати достатню кількість військ, щоб утримати лінію фронту, не кажучи вже про відвоювання територій. Зростає розрив між повною перемогою, про яку говорять багато українців, та їхньою готовністю чи здатністю боротися за неї.

За кордоном настає втома. Ультраправі в Німеччині та Франції стверджують, що підтримка України — це марна трата грошей. Дональд Трамп цілком може стати президентом США. Він здатен на все, але його слова свідчать про те, що він хоче продати Україну президенту Росії Володимиру Путіну.

> *Путін напав на Україну не за її територію, а щоб зупинити її перетворення на процвітаючу, орієнтовану на Захід демократію*

Якщо Зеленський продовжить ігнорувати реальність, наполягаючи на тому, що українська армія може повернути всі землі, які Росія захопила з 2014 року, він відштовхне прихильників України і ще більше розділить українське суспільство. Незалежно від того, переможе Трамп у листопаді чи ні, єдиною надією на збереження підтримки США та Європи й об'єднання українців є новий підхід, який починається з того, що лідери чесно заявляють про те, що означає перемога.

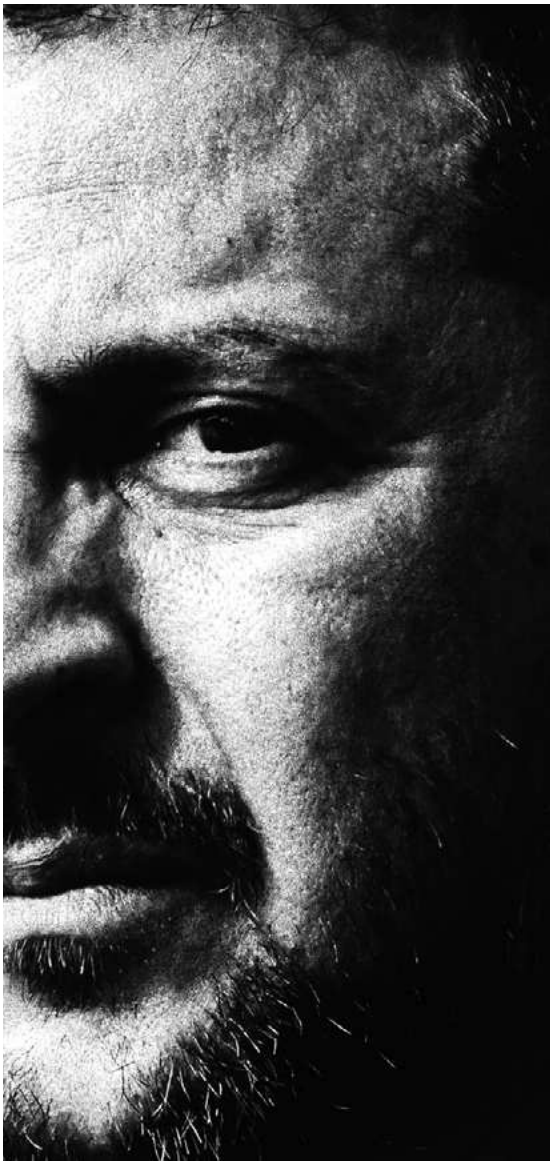
Як давно стверджує The Economist, Путін напав на Україну не за її територію, а щоб зупинити її перетворення на процвітаючу, орієнтовану на Захід демократію. Партнерам України потрібно, щоб Зеленський переконав свій народ, що це залишається найважливішим призом у цій війні. Як би сильно пан Зеленський не хотів вигнати Росію з усієї України, включно з Кримом, у нього немає для цього ні людей, ні зброї. Ані він, ані Захід не повинні визнавати фальшиві претензії Росії на окуповані території, вони радше мають зберегти возз'єднання як прагнення.

В обмін на прийняття Зеленським цієї похмурої правди західні лідери мають зробити його головну мету у відбитті агресії Росії надійною, забезпечивши Україні військовий потенціал і гарантії безпеки, яких вона потребує. Якщо Україна зможе переконливо позбавити Росію будь-якої перспективи подальшого просування на полі бою, вона зможе продемонструвати марність подальших великих наступальних операцій. Незалежно від того, чи буде підписана офіційна мирна угода, це єдиний спосіб припинити бойові дії і забезпечити безпеку, від якої в кінцевому підсумку залежатиме процвітання і демократія в Україні.

Це вимагатиме більших поставок озброєнь, про які просить Зеленський. Україні потрібні ракети великої дальності, здатні вражати військові об'єкти в глибині Росії, і засоби протиповітряної оборони для захисту своєї інфраструктури. Важливо, що вона також має виробляти власну зброю.

На сьогодні українська оборонна промисловість має замовлень на $7 млрд, що становить лише близько третини її потенційної потужності. Збройові фірми з Америки та деяких європейських країн вже долучилися до цього процесу, іншим теж слід це зробити. Постачання вітчизняної зброї більш надійне і дешевше, ніж західної. Вона також може бути більш інноваційною. В Україні є близько 250 компаній-виробників безпілотників, деякі з них є світовими лідерами, в тому числі виробники далекобійних дронів, які, можливо, стоять за нещодавнім ударом по величезному складу зброї у Тверській області РФ.

Другий спосіб зробити українську оборону надійною — це сказати Байдену, що Україну треба запросити до НАТО вже зараз, навіть якщо вона розділена і, можливо, без формального перемир'я. Відомо, що Байден обережно ставиться до цього питання. Така його заява, підтримана лідерами Великої Британії, Франції та Німеччини, вийшла б далеко за рамки сьогоднішніх відкритих слів про "незворотний шлях" до членства в Альянсі. Це було б суперечливо, оскільки від членів НАТО очікується підтримка один одного, якщо хтось з них зазнає нападу. Відкриваючи дебати щодо цієї гарантії за статтею 5, Байден міг би чітко заявити, що вона не поширюватиметься на українську

територію, яку сьогодні окупує Росія, як у випадку зі Східною Німеччиною, коли Західна Німеччина вступила до НАТО в 1955 році; і що Україна не обов'язково розміщуватиме іноземні війська в мирний час, як у випадку з Норвегією в 1949 році.

Членство України в НАТО несе ризики. Якщо Росія знову завдасть удару по Україні, Америка може опинитися перед жахливою дилемою: підтримати Україну і ризикнути війною з ядерним ворогом; або відмовитися і послабити свої альянси по всьому світу. Однак відмова від України також послабить усі американські альянси — одна з причин, чому Китай, Іран і Північна Корея підтримують Росію. Путін чітко заявляє, що бачить свого справжнього ворога на Заході. Хибно думати, що залишення України на поталу поразці принесе мир. ■

БОГДАН РАЙЧИНЕЦЬ: НАМ ТРЕБА ЗБЕРЕГТИ УКРАЇНСТВО

Богдан Райчинець – голова Європейського Конгресу Українців (ЄКУ). Харизматична, авторитетна й відома людина не лише в Чехії серед української громади, а й загалом серед європейських діаспорних громад українців у Європі. Він народився в Празі, в родині відомих діячів української діаспори, закінчив східноєвропейські студії в Карловому університеті. Активно займається питаннями України: волонтерством, допомогою, інформаційним просвітництвом, розбудовою мережі підтримки за кордоном та, зокрема, часописом "Пороги".

Європейський Конгрес Українців, який Богдан Райчинець очолює вже декілька років, з січня 1949 року опікується роботою українських громад Західної Європи і доносить інформацію до європейських країн про те, хто такі українці, який їхній потенціал, проблеми та історія. Сьогодні, під час війни, ця інформація й робота неабияк актуальні, адже ставлення й підтримка країн Заходу багато в чому допомагають нам перемагати росію.

"СловОпис" (slovopys.kubg.edu.ua) зустрівся з Богданом, щоб з'ясувати, чи змінилось ставлення до українців у Європі останнім часом, як ефективно протидіяти російській пропаганді, і яким порядком денним живе зараз українська діаспора.

– Богдане, чи відчуваються зараз зміни у ставленні до українців, зокрема в Чехії? Адже економічні розрахунки показують, що українці за ці кілька років стали вигідними для економіки Чеської держави. Так, згідно з даними Міністерства праці та соціальних справ Чехії у першому кварталі 2024 року надходження до бюджету від українських біженців майже вдвічі перевищили видатки на соціальну та гуманітарну допомогу.

– Про зміни у ставленні – правильне запитання. Історично так завжди йде – інколи краще, інколи гірше. Звичайно, на початку повномасштабної війни відчувалась значна підтримка. Але в кожній країні є певний відсоток, як ми кажемо – затурканих.

Річ не в тому, що міняється загальна думка, а в тому, кого більше видно й чути. Коли на початку повномасштабної війни були відчутними позитиви, людська підтримка, то вже після першого року це змінилося, і всі ці хейтери, негативно налаштовані люди все ж таки підносять свій голос – і це буде продовжуватись.

> *Оце все нещастя, яке відбувалося в Україні віками, призвело до того, що українська діаспора є, існує, і вона завжди намагалась якось підтримати Україну.*

Однак, як Ви зауважили, тривають економічні зміни, в економіку повертаються кошти, показники будуть покращуватися й далі, й це, власне, економічно вигідно для Чехії та інших країн ЄС. Це не таємниця, думаю, розумні люди це бачать. А ті, яким це нецікаво, не будуть звертати жодної уваги на це. Хто ці люди? Ті, хто люблять конспірологічні теорії, перебувають під впливом пропаганди та люблять перекладати відповідальність за своє життя на когось іншого. Вони й потрапляють у цю групу, яка не любить українських емігрантів. Вона є, вона не перемагає в Чехії, але вона помітна. Вона не є надто агресивною в суспільстві, але цей феномен не є новим, він ще з 90-х років отримав певний розвиток в Чехії і Європі.

Чеське суспільство надто звикло спостерігати той заробітчанський стиль життя українців, про це багато сказано й написано, і він зараз помінявся, тому що в Чехію приїхало багато різних людей. І люди, які мають не так антиукраїнські, як антиміграційні погляди, навряд чи змінюватимуть своє бачення.

– Ви правильно зауважили, що нинішня хвиля міграції змінює усталене уявлення щодо її структури.

– За останні 34 роки це четверта–п'ята хвилі міграції в Європі. Багато хто починав з важкої праці, багато хто, використовуючи інші свої здібності, інакше побудував своє життя.

Якби була краща економічна ситуація в Європі – то не було б у чому звинувачувати мігрантів. А вона,починаючи з ковіду, недобра, показники погіршуються, відчувається тиск Китаю. Це правда, що сталося економічне падіння. Тож деякі люди, яким важче живеться, а таких немало, не бачать іншої можливості, ніж звалювати вину на когось. На того, кого видно. А українців видно, бо приблизно 5 – 6 відсотків населення в ЧР – це українці.

Ми недавно говорили з новим послом України в Чеській Республіці (21 червня 2024 року Надзвичайним і Повноважним Послом України в Чеській Республіці було призначено Василя Зварича. – Ред.) про те, чим вони мають займатись, і я сказав: запитуйте не лише нас, а й інші професійні платформи, що вони думають, що ви маєте робити. Скажімо так – імідж України, українства не повинні падати.

Акція "Спільно за Україну" в центрі Праги, в якій брав участь президент ЧР Петр Павел та багато українських і європейських громадських організацій

Позитивні зміни розпочались, як ми пам'ятаємо, з Помаранчевої революції. Тоді було зрозуміло, чому українці виходять на вулиці, і що вони українці, а не хтось інший. Але часу в 10 років виявилося замало для якихось епохальних змін.

Молодша генерація українців уже абсолютно інша, відкрита. Наші колеги по роботі віком 25-30 років – вони інші зовсім. Вони вже були скрізь, англійська для них майже як рідна, побачили Європу, світ, у них усе інше.

– Значну частину нинішньої української міграції складає інтелектуальна та культурна міграція. Що їм робити? Наскільки на Заході затребувані їхні культурні продукти?

– Скажу про те, що бачу в Конгресі. Передусім з молодшими людьми треба говорити. Нас надихають молоді, якщо вони здібні й щось хочуть робити. Це безцінний досвід. Для мене це надзвичайно важливо, і тому я підтримую молодші ініціативи і молодих людей, вони здійснюють багато потрібної роботи, її видно. Ми виконуємо переважно непомітну роботу, а вони – ту, яку видно.

Вони самоорганізовуються, наприклад "Спілка" – це молоді люди, вони влаштовують поетичні читання й підходять до цього унікально, намагаються зацікавити. Все ж зараз відкрився ринок для українського кіно. Тематика зрозуміла, воєнна, зали чи

клуби заповнені. Відбувається тиждень українського кіно, я бачу, хто сидить, є багато українців, яких ми не зустрічаємо на інших акціях. Видно, що вони дійсно хочуть дивитися це кіно. І є нові організації, які включають до своїх програм такі інтелектуальні теми.

– Ваша організація опікується одним із культурних продуктів – виданням журналу "Пороги" українською мовою для українців у Чехії, так?

– Це наш традиційний проєкт, ми його тримаємо як основу, вже досить довго, з усіма проблемами, але поки тримаємо. Його фінансує Міністерство культури Чехії, подаються проєкти, гранти. Складно це все насправді, потрібно ще й додавати 30 відсотків із власних джерел.

Всі проєкти друкованого українського слова закрилися, не вижили за рахунок лише реклами. Російськомовні, на жаль, виживають, але це інша історія, бо завжди були певні спонсори, які хотіли, щоб російське друковане слово існувало.

Наш журнал – це підтримка Чеською державою національної української меншини.

Є певні акценти в європейській інтеграційній політиці. Зараз вкладаються великі гроші в інтеграцію українців на теренах Європи, починаючи від діток у школах й аж до мовних програм тощо. Робоча сила потрібна, молоді люди потрібні, і це є реальність. Тому, як би цього не хотілось, 50 відсотків українців будуть в Україні, а 50 – не в Україні, але не тих, хто виїхав 120 років тому і є онуками українців у Канаді, а тих, хто зараз – нам потрібно про це думати. Чи ми їх втратимо? Не втратимо, робимо суботні школи, програми, бо мусить бути фундамент. При цьому ми не творимо закриті ком'юніті.

У Європі бачать, що українці дуже близькі люди. Окей, дехто важко адаптується, але ті, які мають освіту, працюють, а таких абсолютна більшість. А з 10 відсотками населення в міграції будуть проблеми, це нормально.

Ми стикаємось із сумними випадками, в які інколи потрапляють українські хлопці й дівчата, намагаємось допомагати через юристів, своїми зусиллями тощо. Є нещасні випадки, є і вбивства внаслідок самозахисту, на жаль, воно все "роздувається" й формується негативний образ.

Як ми з цим боремось? По-перше, працюємо з МВС, є спеціальний відділ, який займається комунікацією, запобіганням таких ситуацій, намагаємось інформувати в мережах. Також через чеських журналістів інформуємо чеське суспільство, щоб тієї брехні, маніпуляцій і пропаганди не було.

– Хотіла якраз запитати, як цьому протидієте?

– Пропаганда вибудовується десятками років, а то й століттями, вона ефективна тоді, коли потрібна, це завжди так було.

Жертвами цієї проросійської пропаганди є люди, які потрапляють під вплив наративів про те, що все є неправдою. Головна мета російської й інших пропаганд – розбити, розмити розуміння. Це – неправда, і все. Нічого креативного не створюють. Як із цим боротись? Проводимо круглі

> *...як би цього не хотілось, 50 відсотків українців будуть в Україні, а 50 – не в Україні, але не тих, хто виїхав 120 років тому і є онуками українців у Канаді, а тих, хто зараз – нам потрібно про це думати...*

Запис музики для чеського документального фільму про Україну

столи, тренінги. Ми вже з нашими українськими друзями провели кілька. З іншими європейцями проводили їх наприкінці 2023 року. Тут, у Празі, мали представників з 15 країн ЄС – друзів України, розбирали кейси про використання пропагандою уваги молодої людини від 30 до 40 років. Починали з фундаментальних речей і завершували практичними: як реагувати у відповідних ситуаціях. Популярний і правильний зараз спосіб в демократичних медіа – це фактчекінг (перевірка фактів), його робить як штучний інтелект, так і людина. Сенс не в тому, щоб поринати у суперечку, а в тому, щоб перевірити факт, висвітлити його, і це краще, що ви можете зробити.

Також були цікаві факти – наші ерудовані біженки зі Східної України мали свої презентації, розповідали, як вони бачать чеське суспільство, як воно до них ставиться, хто їх ображає тощо. Це були цікаві зустрічі, вони показали, як нові люди з України сприймають чеське суспільство. Це зараз на часі.

Інакше побороти пропаганду неможливо. Нереально, що вона сама зникне. З нею треба боротися. І для цього теж треба кошти. Без цього не буде професіоналів. І, як в усьому українському, знаходимо однодумців і платформи, які вже існують, починаємо з гуртків, навчаємо дітей.

Це тільки початок. Важливо об'єднувати організації, щоб чинити реальний вплив. Потрібно виходити на авторитетні європейські організації, як-от Friends of Europe, яка об'єднує європейських високопосадовців, політиків та бізнесменів і оприлюднює цікаві аналітичні дані.

Тобто якщо є напрацьована українська платформа – ми намагаємось до неї долучитись як партнери.

– Ви очолюєте Європейський Конгрес Українців – організацію, яка святкує цього року своє 75-річчя і об'єднує як стару, так і нову діаспори. Тож як поєднуєте нові виклики з оцим своїм бекграундом?

– Дякую за запитання. Нам це цікаво, бо ми так були виховані й виросли, себто більшість із нас народилися не в Україні.

Ми досліджуємо свою власну історію, яка переважно "лежить у коробках" у Лондоні. Трохи в Брюсселі. Це й 1949-й рік, більшовики, акція "Вісла", Волинь, численні більшовицькі злочини. Люди тікали, бо або ти гинеш, або Сибір. Не всі герої, які готові завтра померти, тож люди виїжджали, бо їм нікуди було діватись. Волинські чехи, які приїхали в XIX столітті – це все перемішувалось, йшла подальша міграція. Ота перша – ми її вже не знаємо, бачимо її тільки в книжках і на могилах тут, в Подєбрадах – письменники, професори, студенти.

Оце розуміння, що історія повторюється, те, що не всі будуть аплодувати старій діаспорі тощо – все це варто досліджувати. Зі старих традицій народжуються нові, ще новіші, а далі побачимо. Одне з моїх пріоритетних завдань як голови Європейського конгресу – поєднувати це. Більшість організацій, які називають себе традиційною еміграцією – виїхали з України, і менше організацій, що народилися не в Україні. Це один із прикладів того, що можна без проблем працювати на одну справу і кожен додасть своє.

Збірка для України "Дрони за Україну" далі триває. Задонатити можна тут: donio.cz/drony-za-ukrajinu

Нам треба зберегти українство. Усе це нещастя, яке відбувалося в Україні віками, призвело до того, що українська діаспора є, існує, і вона завжди намагалась якось підтримати Україну. Колега з Британії, якому майже 60 років, який народився у Великій Британії, батьки якого важко працювали, гарували, каже мені якось українською з британським акцентом: "Нас навчили любити країну, яку ми ніколи не бачили". І в цьому полягає вся суть і правда. Тобто ми маємо таку традиційну організацію, яка не зупиняється на ностальгіях, а робить сучасну роботу, об'єднує патріотів, і на це ми й тримаємо курс.

– Один із наративів пропаганди – втома від війни. Його активно "розганяють". Чи відчувається це в Чехії, чи є це?

– Так, є. Наша відповідь проста: а від чого ви, власне, втомилися? Ви живете, як і жили. Окей, трохи погіршилась економіка, але ви живете, є мир, є що їсти, пити, ви не знаєте, що робити зі своїм вільним часом – займаєтесь всіма тими розвагами, якими займалися. Яка втома? В цьому значну роль зіграли медіа. Спочатку була одна тематика, потім інша. Минув рік, і люди втомилися. Однак не всі, багато хто співпереживає, допомагає, проводимо збори на дрони, все маємо напрацьовано, і в нашій організації є велика мережа дійсно активних людей, до яких долучаються біженці, інші небайдужі люди.

Наше завдання – інформувати у більш прагматичному стилі про те, що відбувається в Україні. І наші круглі столи, і де ми виступаємо з мікрофоном, і без, наші прес-релізи, дискусії – ми все це робимо, щоб ситуація змінювалася. Оці повідомлення про болісні втрати серед цивільних, серед дітей... Такі сумні трагічні моменти – можливість нагадати, що Україна не просто втомлена, а виснажена. ■

Розмовляла: Тамара Куцай, керівниця проєкту "СловОпис"

СВЯТИНЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ: МУЗЕЙ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНИ В ПРАЗІ (1925-1948)

25 травня 1925 року в будинку Українського вільного університету в Празі (вул. Štěpanská 49/II) відбулися перші загальні збори новозаснованого товариства "Музей визвольної боротьби України", статут якого був затверджений Міністерством внутрішніх справ Чехословаччини 1 січня 1925 року. В них взяло участь 48 осіб, переважно викладачів УВУ. Загальні збори поклали початок новій установі загальноукраїнського і навіть всесвітнього значення, бо статут поширювався на всі країни світу, де живе українська людність. Чому таку установу було засновано саме на еміграції?

Текст: Микола МУШИНКА

Відповідь на це питання треба шукати в катастрофічному стані музейної справи на рідних землях. Як відомо, до Жовтневої революції в 1917 році в Україні було багато приватних та громадських музеїв: в палацах шляхти, при наукових та педагогічних установах. Більшовицька влада їх націоналізувала як пам'ятки буржуазії – експлуататорів пролетаріату. Фонди цих музеїв були знищені, розкрадені, або вивезені за кордон, де їх влада обміняла на зброю та іншу техніку. "Буржуазні" музеї в Україні були перетворені на музеї "революції", "робочого класу", "атеїзму", а їхні колишні директори – професіонали музейної справи – замінені партійними функціонерами, часто без жодної освіти, але безмежно відданимибільшовицькій ідеології.

А чому Музей було засновано саме в Празі? Бо Прага в міжвоєнному періоді була найвизначнішим центром української еміграційної інтелігенції у світі. Це проявилося і на складі Управи Товариства МВБУ.

Головою Товариства було одноголосно обрано проф. Івана Горбачевського (1854-1942), який у Празі мав вже "домовське право", бо жив там ще від 1883 р., коли його, 29-річного асистента, було запрошено з Відня на посаду професора Карлового університету та директора Інституту лікарської хімії та біології. Тут він чотири рази переобирався деканом медичного факультету, а в 1902-1903 навчальному році був навіть ректором Карлового університету. І. Горбачевський вів усі переговори (інколи дуже складні) з найвищими органами Чехословаччини про затвердження статуту Товариства МВБУ та заснування Музею.

Його заступником було обрано не менш популярного вченого й публіциста Олександра Лотоцького (1870-1939) – колишнього голову Української Національної Ради в Петрограді (1917), міністра ісповідань Директорії (1918) та надзвичайного посла УНР в Туреччині (1919-20). Скарбником Товариства було обрано генерала Миколу Омельченка-Павленка, секретарем – Мирона Коновальця. Членами управи стали Олександр Колесса, Василь Біднов та Володимир Старосольський.

Директором Музею загальні збори обрали справжнього спеціаліста в цій галузі – проф. Дмитра Антоновича (1877-1945) – сина засновника української історичної науки Володимира Антоновича, який в Києві виховав цілу школу українських істориків. Д. Антонович був одним з членів цієї школи. Крім історії він вивчав у Київському університеті ще й історію італійського мистецтва та його зв'язки з Україною. Був одним із засновників Революційної української партії та редактором часописів "Гасло", "Селянин", "Воля", "Дзвін" та "Сяйво". В Центральній Раді він займав посаду міністра мистецтва (1918), за Директорії був головою Української дипломатичної місії в Римі (1919-20). До Праги він прибув з кількома пакунками важливих урядових документів, які старанно зберігав у своїй скромній емігранській квартирі, щоб передати їх у новозаснований Музей. Протягом двох місяців (червень-липень 1925) до фондів МВБУ поступило майже десять тисяч експонатів від вісьмох колективних і 27 індивідуальних жертводавців. Крім того, у Музей потрапили архіви військових таборів з Йозефова, Німецького Яблонног, Ліберця, дипломатичних місій України за кордоном, Українських Січових Стрільців, Української Республіканської Капели О. Кошиця, Головної команди УГА та інші. За всю історію у фондах МВБУ не було жодного купленого експонату. Всі були даровані.

Першим місцем зберігання цих скарбів національної культури була одна кімната у Фолькенштейнському палаці (вул. Лазенська ч. 11). З них було влаштовано і першу виставку, яку можна було відвідувати щодня від 10-ї до 12-ї години. До кінця 1925 року кількість матеріалів МВБ майже подвоїлася. Довелось шукати для них нові приміщення. Управа музею найняла три кімнати на Малій Стрaні (вул. Кармелітська ч. 12). Для МВБУ відкривалася перспектива дальшого успішного розвитку. В одній кімнаті розташовалася постійна експозиція, в інших – депозитарій, склади та канцелярія. Оплату за оренду цих приміщень повністю покривало Міністерство закордонних справ ЧСР, яке тоді щедро фінасувало й усі інші українські установи й організації. Та восени 1926 р. воно категорично заявило: "Якщо хочете, щоб ми Вам і надалі оплачували оренду за приміщення, віддайте у нашу власність матеріали МВБУ". Для Управи Товариства МВБ така вимога була абсолютно неприятлива і міністерство припинило дотацію. На щастя, воно погодилося тимчасово безплатно переховувати спаковані матеріали МВБУ в одному із своїх празьких складів.

Закриття МВБУ на самому початку його існування для української громади Праги було справжньою катастрофою. Управа Товариства МВБУ, не покладаючи рук, інтенсивно шукала нові простори для діяльності Музею, але це було нелегкою справою, бо в неї не було основного – грошей. Весь її "капітал" обмежувався членськими внесками (10 крон на рік) та скромними пожертвами убогої гуманітарної інтелігенції. Для утримування такої могутньої установи цього було замало. Незважаючи на те, приплив матеріалів для Музею не припинився. Їх, здебільшого в нерозпакованих па-

кунках, скринях та валізках укладали на різні місця Праги. Найцінніші зберігалися на квартирі директора Дмитра Антоновича. Всі спроби Управи знайти "сольвентного" спонсора виявились марними і Музеєві загрожувало остаточне зникнення.

Та в 1929 р. Прагу відвідав багатий український підприємець Григорій Каленик Лисюк (справжнє прізвище Василь Лепикаш; 1889-1980), колишній революціонер, в'язень сибірських таборів ще за царської влади, а в 1917 р. співзасновник добровільного міліцейського об'єднання "Вільне козацтво", яке стало на захист Української держави. Його частини відзначалися у кількох боях проти більшовиків, а влітку 1918 р. увійшли до складу Армії УНР. Г. К. Лисюкові показали матеріали Музею і він був приголомшений їхньою великою кількістю і на перший погляд зрозумів значення цих матеріалів для історії України. Одразу ж він підписав офіційну угоду, згідно з якою зобов'язався до кінця життя фінансувати оренду всіх приміщень МВБУ, яка тоді становила 300 доларів на рік.

На підставі цієї угоди Управа Товариства наприкінці 1929 р. найняла три просторі кімнати та один гараж в кварталі Жижков (Карлов простект – Karlova třída ч. 14), де МВБУ після чотирьохрічної перерви продовжував свою діяльність. Не були це абиякі простори, але "ліпше щось, як нічого".

Від 1930 року робота в Музеї закипіла на повну силу. Вона зосередилася, головним чином, на опрацюванні придбаних матеріалів, яких за п'ять років набралося кільканадцять тонн. Їх треба було класифікувати, описувати й каталогізувати. Цю кропітку і важку роботу безплатно виконував цілий штаб добровільних співробітників МВБУ, головним чином, членів Товариства. До найактивніших членів належали колишній голова Союзу визволення України Степан Смаль-Стоцький (1851-1938), один з перших академіків Всеукраїнської академії наук в Києві (1918) та посол ЗУНР у Празі, Дмитро Дорошенко (1882-1951) – колишній міністр закордонних справ Української держави, пізніше – директор Українського наукового інституту в Берліні; Василь Біднов (1874-1935) – колишній професор Кам'янець-Подільського університету (1918-20), пізніше – професор Празького та Варшавського університетів, генерал-полковник Михайло Омелянович-Павленко (1878-1952) – легендарний командир армії УНР під час 1-го Зимового походу 1920 р., пізніше – міністр збройних сил екзильного уряду УНР; Мирон Коновалець (1894-1980) – журналіст і громадський діяч, довголітній секретар управи "Рідна школа" (1927-39), правний референт УЦК (1940-45) та голова Спілки українських журналістів на чужині (1950-56). Кожен з них на підставі матеріалів МВБУ писав свої наукові та публіцистичні праці.

Душею МВБ був його директор Дмитро Антонович (1877-1945) – справжній музейник-професіонал, який не раз у Музеї і ночував. В 1923 році він був ініціатором заснування Української академії пластичного мистецтва в Празі та її першим директором. Тісно співпрацював з Високим педагогічним інститутом ім. Драгоманова та Українською господарською академією в Подєбрадах. В усіх цих чотирьох українських вузах він викладав історію мистецтва та інші мистецтвознавчі дисципліни. Головним предметом його зацікавлення була музейна справа.

Його заслугою всі три приміщення МВБУ та Жижкові заповнилися матеріалами від підлоги по стелю. В кімнатах не можна було навіть повернутися. Заступником директора був його улюблений учень в УВУ Симон Наріжний (1898-1982).

Із складної ситуації МВБУ знов виручав той же американський підприємець Григорій Каленик Лисюк, який під час своєї чергової подорожі в Прагу підписав новий договір про фінасування дальших чотирьох приміщень МВБУ в тому ж будинку на Карловому проспекті. Отже, в сімох приміщеннях і двох складах Музеєві було вже просторніше. Найбільші колекції в Музеї становили архіви Високого педагогічного інституту ім. Драгоманова, Української господарської академії в Подєбрадах, українських таборів військовополонених, Посольства УНР у Відні та інших містах Західної і Центральної Європи.

27 червня 1933 р. загальні збори Товариства МВБУ звернулися до українського громадянства із закликом вважати день 22 січня Днем Музею визвольної боротьби України. Цей заклик був щиро привітаний і в Музей посипалися нові поповнення. Ті ж збори прийняли рішення, що для Музею визвольної боротьби України українська громадськість повинна побудувати власний будинок. Про це ми поговоримо в дальшому продов-

ВИТЯГ ІЗ СТАТУТУ ТОВАРИСТВА "МУЗЕЙ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНИ"

Метою Товариства "Музей Визвольної Боротьби України" є: наукове вивчення всього, що торкається визвольної боротьби, шляхом збирання, переховування, опису всіх предметів та матеріалів, зв'язаних з цими завданнями та уможливлення на їх підставі наукової праці (§ 2).

Для досягнення цієї мети, Товариство має: а/ організувати та утримувати музей і архів, де будуть зібрані матеріальні пам'ятки української визвольної боротьби: книги, часописи, образи, фотографії, вбрання військове та зброя, пам'ятки, що стосуються певних подій та осіб, та взагалі всякі матеріали і предмети, які зв'язані з подіями визвольної боротьби або мають самі по собі історичну чи наукову вартість, б/ улаштовувати вистави зібраних пам'яток, в/ організувати та утримувати при музею студію для наукового опрацювання та використання музейних збірок, г/ улаштовувати наукові та популярні відчити, д/ видавати каталоги, часописи, книги та репродукції. Як юридична особа, Товариство має право набувати рухоме та нерухоме майно, права та зобов'язання (§ 3). Товариство складається з дійсних членів, якими можуть бути фізичні та юридичні особи (установи) української народности, почесних членів та членів-співробітників (§ 4). Органами Товариства є: Загальні Збори членів Товариства, як вищий розпорядчий орган Товариства; Управа Товариства, яка складається з Голови Товариства, його заступника, 5 членів Управи та двох делегатів від Українського Університету в Празі. Управа Товариства має право організувати спеціальні наукові зібрання та спеціальні комісії з точно означеною метою (§§ 8, 13. 18). На випадок розв'язання Товариства, останні Загальні Збори вирішують питання про те, куди має бути передано майно Товариства. Коли би таких зборів не можливо було скликати, то все майно Товариства (в тому числі все зібране в Мезеї) має перейти у власність Всеукраїнської Академії Наук у Києві, або Наукового Товариства ім. Т. Г. Шевченка у Львові (§ 21). Статут цей затверджено Міністерством Внутрішніх Справ Ч. С. Р. 16 січня 1925 року.

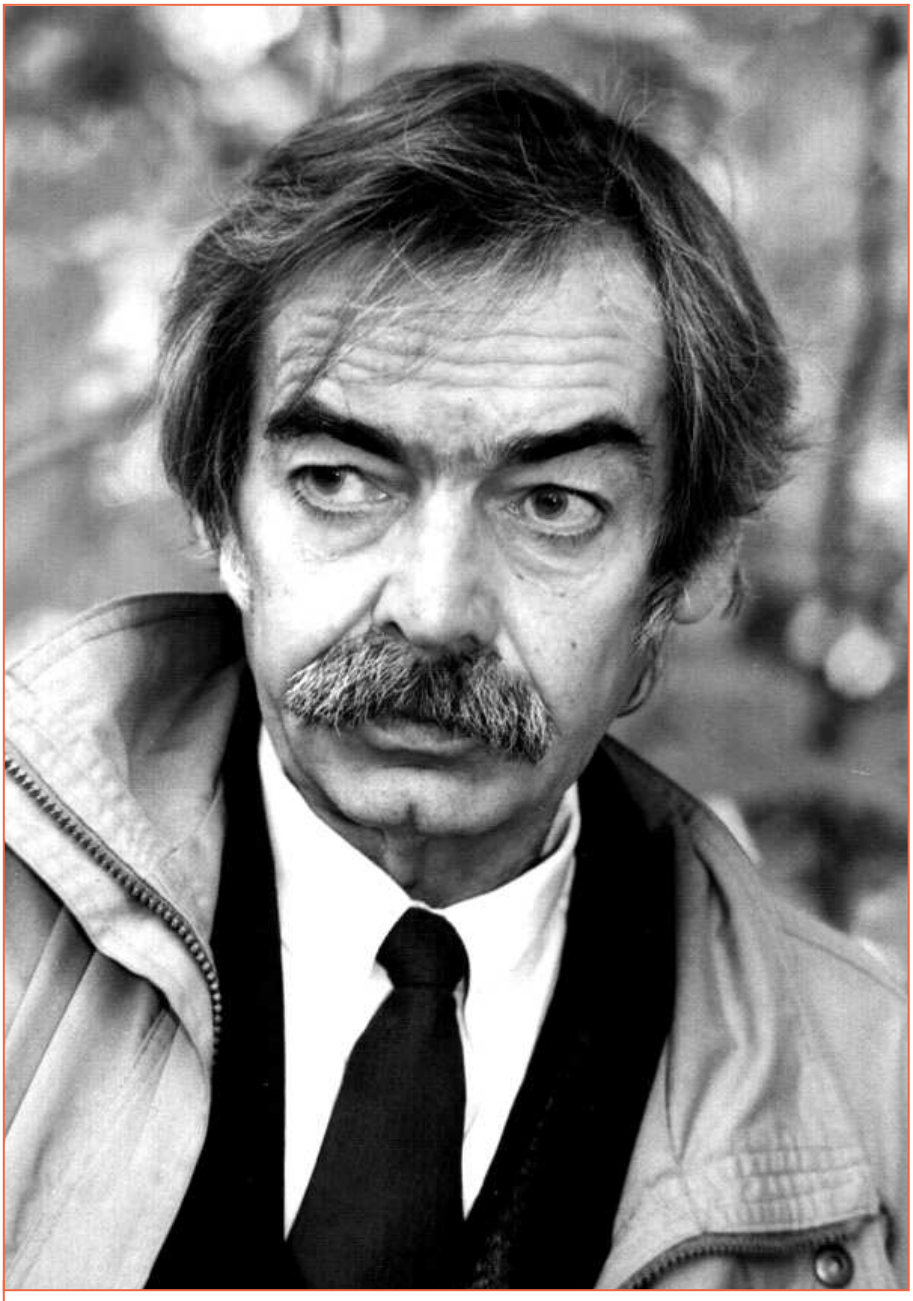
РОМАН КАРЕЛА ЧАПЕКА "ГОРДУБАЛ" ТА П'ЄСА "ГОРДУБАЛ" ПЕТРА СКУНЦЯ

Ця стаття є вшануванням пам'яті пана професора Миколи Матушки, автора цієї роботи, яку ми, на жаль, не встигли опублікувати через початок повномасштабної війни.

Текст: Микола МУШИНКА

У празькому щоденнику "Lidové noviny" 14 жовтня 1932 року ("Народна газета") в рубриці "Із залу суду", була опублікована стаття Бедржіха Ґоломки (шифра "olo") "Підкарпатська трагедія", в якій повідомлялося, що влітку минулого року в закарпатське село Бордово після восьмирічного побуту в Америці повернувся селянин Юрій Гардубей з немалою сумою грошей (біля 45 тисяч крон). Дружина Поланя, якій він з Америки посилав гроші, не була рада його поверненню, оскільки у відсутності чоловіка спілкувалася з коханцями, головним чином з 23-річним слугою у Полані Василем Маняком, з яким заручила свою одинадцятирічну дочку Гафію. Довідавшись про це, Гардубей скасував заручини своєї дочки, а слугу прогнав. Дружина і надалі зустрічалася з ним, і в ніч 27 жовтня 1931 року, мабуть з її допомогою, слуга Маняк вбив Гардубея, проколовши його серце кошикарським шилом. Жандарми, які досліджували вбивство, арештували Маняка, вважаючи його підозрюваним. Той, як і Поланя, категорично заперечував причетність до вбивства, однак під впливом доказів признався, взявши всю вину на себе. Суд в Ужгороді засудив його на довічне ув'язнення, а Поланю на дванадцять років тюрми[1].

Через шість тижнів після опублікування статті – 27 листопада 1932 року, на сторінках цієї ж газети "Lidové noviny" почав друкуватися на продовження роман Карела Чапека "Гордубал". Закінчення роману з'явилося 21 січня 1933 р. У січні того ж 1933 року роман вийшов окремою книжкою. Згодом автор долучив до нього романи "Povětroň" (Метеорит) та "Obyčejný život" (Звичай не життя), і твір виходив як трилогія. Від 1933 до 1958 року лише у Чехословаччині роман "Гордубал" мав вісімнадцять перевидань[2]. Крім того, книжка була

Петро Скунць— український поет, фольклорист, краєзнавець, член Національної спілки письменників України з 1962 року. Лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка (1997).

[1] Čapek Karel, Hordubal – Povětroň – Obyčejný život. Doslov Miroslava Holík. – Praha, 1956. – S. 465-466.
[2] Čapek Karel, Hordubal – Povetroň – Obyčajný život. Do slovenčiny preložil Gabriel Rapoš. Bratislava, 1956, s. 428.

перевидана мовами: англійською (два видання), болгарською, данською, фінською, французькою, їдиш, голландською, литовською, угорською, німецькою, норвезькою, польською (4 вид.), російською (2 вид.), сербохорватською (2 вид.), шведською та словацькою[3].

Роман "Гордубал" складають три частини (книги). У першій описано подорож Гордубала поїздом на території Закарпаття. Втомлений Гордубал вже п'ятнадцять днів подорожує, на цей раз у товаристві закарпатців, які викликають його на розмову. Розповідаючи про своє життя в Америці, він залучає у розповідь англійські слова, які тут же присутнім пояснює Панок, що теж раніше побував в Америці. До рідного села (в романі – Кривої) Гордубал добирається пішки. Свою хату майже не впізнає. Вона ґрунтовно перероблена. Дружина Поланя зустрічає його холодно. Одинадцятирічна дочка Гафія не впізнала його. А слуга Штєпан лише про коней розповідає. Гордубал роздає всім подарунки (Штєпану – кишеньковий ніж) і йде познайомитися з односельцями – в корчму. Додому повертається пізно вночі на підпитку. Поланя його чекає, посилає спати в кімнату, а сама йде спати на горище. Гордубал, аби задобрити дружину, згідно з давно забутим звичаєм заручає 11-річну дочку Гафію зі Штєпаном і як членові сім'ї дозволяє йому і надалі залишатися в його хаті. Селяни сміються із Штєпана, і він зрікається із незвичних заручин. Гордубал викидає його через тин з двора до кропиви. Через певний час Гордубала знаходять мертвим у його ліжку з проколотим серцем, без грошей, які він завжди носив у мішку на шиї. Та й інші факти свідчили про те, що йдеться про вбивство.

Друга частина роману Чапека присвячена слідству вбивства жандармами – старшим Гелнаєм та початківцем Біґлом. Після 40-годиного розшуку першому з них на горищі в Рибанах (місці проживання Штєпана у батьків) вдалося знайти мішок з грішми – близько сімсот доларів.

Третя частина роману описує судовий процес проти Штєпана Манії та Полані Гордубалової – обвинувачених у вбивстві Юрія Гордубала. Обидва звинувачені заперечують причетність до злочину. У кінці Штєпан бере всю вину на себе. Суд засудив Штєпана на довічне ув'язнення у тюрмі з посиленим режимом, а Поланю на дванадцять років суворої тюрми.

Обкладинка книги "Гордубал". Графічна робота Вацлава Фіали "У корчмі" із Закарпатського циклу.

У романі К. Чапека прекрасно зображена атмосфера цього краю, який тоді входив до складу Чехословаччини під офіційною назвою "Підкарпатська Русь"[4].

Критика вважає роман "Гордубал" вершиною творчості Карела Чапека – початком нової течії в літературі "ноетична література", побудованої на принципі, що кожен літературний твір можна трактувати багатьма способами в залежності від читача. У Чехії на його основі було створено два цілочевірні кінофільми: "Гордубал" – 1937 (режисер Мартін Фріч; у головній ролі Ярослав Войта) та "Гордубал", – 1979 (режисер Ярослав Балік, у головних ролях російський актор Анатолій Кузнєцов та Лібуша Ґепртова); а також драму "Гордубал" у постановці театру "Divadlo Husa na provázku" ("Театр Гуска на мотузку") у місті Брно – 2010; драматургія Мирослава Ощадки та Йосифа Ковальчука; в головних ролях Владимир Гаусер та Ева Врбкова). Твір є обов'язковою літературою для чеських середніх шкіл.

* * *

В Україні роман К. Чапека був драматизований письменником Петром Скунцем (у співпраці з актором Василем Шершуном), а в 2006 році п'єса окремим виданням побачила світ у видавництві "Ґражда"[5].

Петро Скунць, виходячи зі специфіки жанру, не відступаючи від сюжетної колізії роману, майстерно відібрав найсуттєвіші епізоди й обмежився 25 персонажами з тих, що виступали у творі Чапека.

Драма Петра Скунця, по суті, є самодостатнім художнім твором, який передає динаміку роману, цілісність образів і характерів героїв Карела Чапека. Зазначимо, що Петрові Скунцеві належить одночасно і творення власного варіанту перекладу класичного твору українською мовою. Оскільки йдеться про драматичний твір, то маємо на увазі діалогічне мовлення, через яке передається не лише подієва інформація, але й індивідуальні особливості тієї чи іншої натури. А творення художнього образу засобами прямого мовлення – справа, посильна не кожному автору.

Петрові Скунцеві вдалося не лише зберегти індивідуалізацію героїв Карелом Чапеком, а й вдихнути, вживити в них українську мовну стихію, живий, природний голос.

Порівняймо хоча б деякі епізоди, в яких оригінал майже дослівно співпадає з перекладом. В оригіналі Гордубал, повертаючись додому, поїздом третього класу нарікає: *"Ach bože, ach bože, to už je jedenáct, třináct, patnáct dní, patnáct dní a noci prosedět na kufru, spát na podlaze nebo na lavici, lepkavý potem a zdřevěněly, ohlušený bušením mašin; toto už je patnáctý den, kdybych mohl aspoň natáhnout nohy, nastlat si pod hlavu sena a spát, spát, spát..."*

У Петра Скунця:

"Гордубал: Ох, Боже, Боже!... Отак уже одинадцять, тринадцять... п'ятнадцять днів. П'ятнадцять днів і но-

[3] Там таки.
[4] Див. прим. № 1. 478 сс.
[5] Петро Скунць, Гордубал. Драма (за однойменним романом Карела Чапека). Редактор Іван Ребрик. В-во „Ґражда", 2006. – 46 с. Наклад 250 прим. Біографічна довідка про Карела Чапека на с. 45.

чей на цій валізці! Коби хоч ноги випростити....

Товста жінка: І перину під голову?

Гордубал: Бодай сіна. І спати, спати...".

В романі Карела Чапека Гордубал, повертаючись вночі із сільської корчми, куди зайшов похмелитися, щоб бути сміливішим в розмові з Поланею, звертається до місяця: "Co mrazíš měsíci – což nejdu dost ticho, tak lehce, že bych ani rosu na trávě nesetřel?... Tak teď tě mám, Polano, plnou náruč a ještě to je málo".

У Петра Скунця:

"ГОРДУБАЛ: Чого хмуришся, місяцю? Хіба я не йду, не ступаю так легко, що й росу з трави не збиваю? Тепер уже я обніму тебе, Поланьо! Айбо мені того замало?".

Або ще. Чапеків Гордубал у циганки: *"A co by chtěl pan?" – skřchota cikánka. /"Cikánko, cikánko", trne Juraj, "mohlali uvařit nápoj lásky?" /"Hej že mohla", šklebí se cikánka, "a co mi dáš!" /"Dollar, americký dollar", vyhrkl Hordubal, "dva dollary - / Joj ty mrchatý", za dva dollary, povedzme, ani psa nespáříš, za dva dollary, povedzme, nezačaruješ ani krávu". /"Deset dollarů, šeptá Hordubal rozčileně, deset, cikánko!" / Cikánka se rázem uklidnila. / "Dej sem", povídá a natahuje špinavou pracku". / Jurajovi se trasou prsty, jak se horečně hrabe v penězich. /"Ale uděl dobré kouzlo, cikánko, ne pro jednu noc, ne na měsíc, ne na rok. – Aby se srdce obměkčilo, aby se rozvázal jazyk, aby mne ráda viděla." - /"Hej", brumlá cikánka.*

У П. Скунця:

Циганка: Чого тобі, чоловіче?

Гордубал: Циганко-циганко, чи не можеш ти зварити мені приворот-зілля?

Циганка: Чому не можу? А що то мені за те буде?

Гордубал: Долар, американський долар, два долари...

Циганка: Но, скупердяй. Та за два долари, щоб ти знав, і суку не злучиш! За два долари, щоб ти знав, і корову не причарую...

Гордубал: Десять доларів. Десять, циганко!

Циганка: Давай сюди.

Гордубал: Тільки зроби міцних чарів, циганко, не на одну ніч, не на місяць, не на рік... Аби серце її зм'якло, аби розв'язався язик, аби вона раділа, коли видить мене (с. 20).

Високу художню майстерність Петра Скунця, отже, бачимо не лише в адаптації романного тексту для сценічного відтворення, але і в самій мові, якою це твориться. Український текст діалогів виписаний легко й добірним словом. Мовно-стилістична вправність, естетичне відчуття слова Петра Скунця проглядається чи не в кожній фразі. Для майбутніх дослідників залишаємо тему оцього змагального мовно-літературного процесу двох великих майстрів слова, коли важко визначити, котрий варіант глибше й виразніше передає суть тієї чи іншої події, того чи іншого персонажа.

От епізод допиту 11-річної дочки Гордубала і Полані в Карела Чапека:

"Za svědkyni je volána Hafie Hordubalová. Přivádějí modrookou hezkou holčičku; je bezdeché ticho. Neboj se, malá, a pojď sem, praví otecky předseda soudu. Nechceš li, nemusíš svědčit. Tak co, chceš vypovídat?

Děvčátko se tázavě, vyjeveně dívá na velkomožné pány v talárech.

– Chceš svědčit?

Hafie poslušně kyně.

– Áno.

– Chodívala tvá matka do stáje, když tam byl Štěpán?

– Áno, každou noc.

– Vidělas je někdy spolu?

– Viděla. Strýček ji jednou objímal a svalil ji do slámy.

– A co gazda, co tatko, býval někdy s maminkou?

– Ne, tatko ne, jenom strýček Štěpán.

– A když se gazda vrátil z Ameriky, bývala i tak mamka se strýčkem? Hafie vrtí hlavou.

– A jak to víš?

– Protože byl gazda doma, – řeklo dítě zkušeně a samozřejmě. Však strýček Štěpán říkal, že tu nebude, že je teď všechno jiné.

– Byl gazda hodný? Hafie rozpačitě krčí ramínky.

– A Štěpán? Jé, Štěpán byl hodný.

– Byla maminka hodná na gazdu?

– Ne.

– A na tebe? Měla tě ráda?

– Měla ráda jen strýčka Štěpána.

– Vařila mu dobře? Vařila, ale on mi z toho dával.

– A koho jsi ty měla nejraději?

– Děvčátko se ostýchavě vrtí.

– Strýčka Štefu".

І тут український варіант у виконанні Петра Скунця:

Голова: Хай увійде Гафія Гордубалова. Не бійся, мала, й підійди сюди. Якщо не хочеш, можеш не свідчити. То як, будеш відповідати? Хочеш посвідчити?

Гафійка: Так.

Голова: Чи ходила твоя мама до стайні, коли там спав Штефан?

Гафійка: Так, кожної ночі.

Голова: А ти бачила їх коли-небудь разом?

Гафійка: Бачила. Одного разу вуйко Штефан обняв її й повалив на солому.

Голова: А ґазду, свого татка, ти бачила коли-небуть з мамкою?

Гафійка: Ні, татка не бачила, тільки вуйка Штефана.

Голова: А коли татко вернувся з Америки, мама все одно ходила до вуйка?

Гафійка: (крутить заперечливо головою).

Голова: А ти звідки знаєш?

Гафійка: Та ґазда був дома. Вуйко Штефан тоді казав, що більше не залишиться в нас, бо тепер усе змінилося.

Голова: Ґазда був добрий чоловік?

Гафійка: (знизує плечима).

Голова: А Штефан?

Гафійка: Так! Штефан був добрий.

Голова: А мамка була добра до ґазди?

Гафійка: Ні. Вона любила тільки вуйка Штефана.

Голова: Вона смачно йому варила?

Гафійка: Смачно. Він і мені деколи давав.

Голова: А кого ти любила найбільше?

Гафійка: Вуйка Штефана. .

Тут лише зазначимо, що до своєї п'єси Петро Скунць написав кілька авторських текстів пісень з орієнтацією на постановку Закарпатським музично-драматичним театром. Вони заслуговують окремої розмови й тут цим обмежимося.

Є в нашому науковому інструментарії таке піднесено-урочисте поняття – "зустрічі культур".

Щодо чесько-українського та словацько-українського дискурсу сказано вже поважними вченими немало. Але, бачимо, що все ще маємо що сказати.

Оцей перетин культур – чеської та української, презентований видатними майстрами слова Карелом Чапеком та Петром Скунцем, відкриває перед нами простір для дальших студій.

А велика справа Петра Скунця, який блискуче адаптував "Гордубала" для української сцени, заслуговує не лише високої оцінки й вдячної пам'яті, але й відповідного втілення його літературного труду – реальних театральних постановок, глядацьких оплесків й аншлагів. ■

26. 04. 2022.

ВШАНУВАННЯ ЮВІЛЕЮ ПИСЬМЕННИКА ПЕТРА СКУНЦЯ НА ЙОГО БАТЬКІВЩИНІ – ЗАКАРПАТТІ

Україна вже понад два роки веде оборонну війну, розпочату її безпосереднім сусідом Росією. Та, незважаючи на брязкіт зброї та смерть тисячі людей, щоденне життя там йде далі без перерви.

Текст: Микола МУШИНКА

В Ужгороді 28 квітня 2022 року відбулася Всеукраїнська міжнародна наукова конференція "ВСЕСВІТ, ГОРИ І ПОЕТ", присвячена 80-літтю з дня народження письменника і громадського діяча Петра Скунця (1942-2007), уродженця с. Волове (Міжгір'я) на Закарпатті, який після закінчення Ужгородського університету (1963) працював редактором обласної газети "Молодь Закарпаття" та видавництва "Карпати". Був співзасновником та головою Крайової організації Народного руху України, а з 1990 року – засновником і головним редактором однієї з перших ужгородських газет – тижневика "Карпатська Україна". Лавреат багатьох республіканських та обласних премій. Нагороджений Національною премією ім. Т. Шевченка (1997) та орденом "За заслуги" III ступеня (2006).

Частина учасників конференції на могилі Петра Скунця в Ужгороді

Петро Скунць – автор понад десятьох поетичних збірок. Найважливішою для нього була збірка "Розп'яття", в якій автор торкнувся конфлікту громадянина і держави, людини і суспільства, характерного для творчості "шістдесятників". Радянська цензура спостерегла в ній "крамолу" лише після надрукування книжки. Весь її тираж було знищено, наперекір тому, що твір був присвячений конкретній особі – закарпатцеві Іванові Кубинцю, якого під час Другої світової війни розп'яли німці. П. Скунць за цей "гріх" вісім років був "замовчуваний", а його "Розп'яття" у повному обсязі появилося лише через двадцять років (Зінкевич О. Рух опору в Україні (1960-1990. Енциклопедичний довідник. – Київ, 2012. – С. 683-684).

У доробку П. Скунця є понад десять поетичних збірок, близько 400 нарисів, інтерв'ю, літературних, критичних та суспільно-політичних статей, понад пів сотні перекладів з різних мов. У свою чергу його твори перекладалися різними мовами, включаючи словацьку ("Між Карпатами і Татрами". Поезія П. Скунця у перекладі Валерії Юричкової. Ужгород, 2017).

Іван Ребрик з нагоди п'ятиріччя смерті поета написав: "Хто порахує скільки життів мав Петро Скунць за свої шістдесят і неповних п'ять років? Скільки їх полягло на полі битви, на чужому ворожому полі? Скільки розп'ять, воскресінь, Петре? Рани кровоточили й кровоточать цією кров'ю ("Собі на смерть", "Екзиль", 2007, № 5, с. 2).

Конференція розпочалася покладанням квітів та Пасхальною панахидою на могилі П. Скунця на ужгородському цвинтарі "Кальварія", продовжувалась у Закарпатському інституті післядипломної педагогічної освіти.

До конференції, яка проходила форматом онлайн, зголосилося понад сто людей, однак виступили 42 особи. Подамо назви деяких з них.

Головну доповідь "Слово про Петра Скунця і про поетове слово" виголосив директор Інституту літератури ім. Т. Шевченка Микола Жулинський. Проф. Юрій Ковалів – "Ліричні алгоритми Петра Скунця і Дмитра Кременя". Проф. Петро Іванишин – "Націоцентричні ідеї у творчості П. Скунця". Доц. Олександра Ігнатович – "Життя і творчість П. Скунця у вимірі часу". Проф. Микола Васьків – "Відображення Другої світової війни в поемах П. Скунця й Д. Кременя". Доц. Лідія Ходанич – "Відображення школи та учителя у творчості П. Скунця", Петро Ходанич – "Життя та творчість П. Скунця на тлі епохи". Трещак-Чендей Марія – " Суголосся творчих доль Івана Чендея та П. Скунця", Микола Шанта із Нового Саду в Сербії – "Робота над перекладом альманаху "Ми тут не гості", його колега Микола Цап – "Співпраця на редакторській ниві". Наталія Ребрик – (головна організаторка та ведуча конференції) "Ідейний смисл та естетичні особливості утилітарної поезії П. Скунця". Автор цих рядків – "Роман "Гордубал" Карела Чапека та драма Петра Скунця "Гордубал". Інші доповідачі розглянули окремі аспекти багатогранної діяльності П. Скунця.

Збірник матеріалів конференції вийде окремою книжкою. ■

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНЦІВ У ЧЕХІЇ: ПІДТРИМКА ЗДОРОВ'Я ТА АДАПТАЦІЯ В НОВІЙ СИСТЕМІ МЕДИЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Життя на новому місці завжди пов'язане з викликами, особливо для тих, хто вимушено залишив рідну країну через війну. У такій ситуації доступ до якісної медичної допомоги та розуміння нової системи охорони здоров'я стає критично важливим. Проєкт "Медіатор підтримки здоров'я для України", реалізований Державним інститутом охорони здоров'я Чехії (SZÚ), став важливим ресурсом для українців, допомагаючи їм адаптуватися до нових умов життя та зберігати своє здоров'я. В цій статті ми розмовляли з його кураторкою Вікторією Маторіною.

Розмовляв: Олег БАЛАНДА

— Вікторіє, розкажіть коротко про себе.

– Я приїхала до Чехії близько 14 років тому на навчання, здобувати магістерську освіту. Навіть після стількох років життя тут я завжди відчувала тісний зв'язок з Україною. Це і надихає та мотивує мене працювати з українською громадою.

— У чому полягає специфіка вашої роботи з українцями?

— Я розпочала співпрацю з українцями на початку війни в лютому 2022 року, ставши однією із засновниць неприбуткової громадської організації. Згодом мою роботу зауважили в МНМР (магістраті) й запросили вести проєкт для українців під назвою "Інфопойнт". На початку 2023 року я розпочала координаційну роботу над проєктом "Медіатор підтримки здоров'я для України" в Чеській Республіці, реалізатором якого є SZÚ (Державний інститут охорони здоров'я).

Метою проєкту є пояснити українцям, як функціонує система охорони здоров'я в Чехії, а також наскільки важливо вести здоровий спосіб життя (як у фізичному плані, так і в ментальному). Мій досвід роботи в "Інфопойнті" дав мені чітке усвідомлення складності та значущості цієї теми для наших співвітчизників. Саме прагнучи надати українцям необхідну інформацію та підтримку в цій сфері, я розпочала роботу над цим проєктом.

Вікторія Маторіна, кураторка проєкту "Медіатор підтримки здоров'я для України", реалізований Державним інститутом охорони здоров'я Чехії (SZÚ)

— Так, система охорони здоров'я Чехії відчутно відрізняється від системи охорони здоров'я в Україні. Розкажіть, будь ласка, про її специфіку.

— Це питання є досить актуальним. Саме тому ми розробили методичні мануали, відповідно до яких організовуються заходи для українців. У наших програмах цей процес висвітлюється послідовно та детально, а я спробую зазначити основні важливі аспекти.

Щодо медичного страхування, то в Чехії воно є обов'язковим для всіх, зокрема й для іноземців. Існує два основних типи страхування — державне та приватне. Державне охоплює більшість послуг, тоді як приватне пропонує додаткові можливості та швидший доступ до медичних послуг. Більшість українців мають страхуван-

ня в таких компаніях, як VZP, OZP чи ČPZP – це державні страхові компанії. Страхова компанія повністю чи частково покриває витрати на консультації лікарів, стаціонарне лікування, операції, екстрену допомогу та рецептурні ліки. Але є процедури, які страхова компанія не сплачує. Тому, перед тим як записатися на прийом до будь-якого лікаря, обов'язково запитайте, чи співпрацює він з вашою страховою компанією, і які саме послуги в конкретного лікаря можна отримати безплатно для вас, а за які ви маєте сплатити самостійно (так звані "платні послуги").

Щомісячно в страхову компанію необхідно сплачувати страхові внески. Якщо ви офіційно працевлаштовані, то вам не варто хвилюватися, бо левову частку вашого страхового поліса сплачуватиме роботодавець. А з вашої зарплатні буде утримуватися мінімальна сума, встановлена законом. Залежно від типу трудового договору та прописаних в ньому умов, визначається, чи ви будете самостійно сплачувати за поліс медичного страхування, чи це буде робити ваш роботодавець (як-от у договорах DPP чи DPČ). Медичне страхування забезпечує широкий доступ до медичних послуг та підтримує здоров'я мешканців країни на високому рівні.

Щодо надання медичних послуг хочу сказати, що кожній людині, яка проживає на території ЧР, краще зареєструватися у лікаря загальної практики. Адже при виникненні проблем зі здоров'ям людина спочатку повинна звернутися до лікаря загальної практики, який направить її до відповідного спеціаліста. Практичний лікар проводить профілактичні огляди, щеплення, дає направлення на консультацію до спеціалістів, виписує рецепти. А ще практичний лікар опікується важкими пацієнтами, наприклад, онкологічними хворими після проходження основного лікування. Він призначає ліки, які полегшують симптоми, заповнює форми на санаторно-курортне лікування, може порадити, де взяти в оренду візок для людини з порушеними руховими функціями, де знайти паліативну допомогу. Якщо лікаря загальної практики немає, і потрібна термінова допомога, можна звернутися до найближчої лікарні. Коли йдете до лікаря, не забувайте взяти з собою паспорт і страховий поліс, який можна придбати в страховій компанії.Наголошую на тому, щоб наші співвітчизники не боялися звертатися за допомогою — громадяни України мають такі ж права на медичну допомогу, як і чехи.

Медіатори Праги від SZÚ на майстер-класі "Підтримка майбутніх матерів та догляд за новородженими"

Про те, як знайти практичного лікаря, в наших програмах розповідаємо детально.

Хотіла б сказати, що попри певні виклики, зокрема довгі черги та брак медичного персоналу, в Чехії діє розгалужена мережа медичних закладів із високим рівнем технічного забезпечення та професійності лікарів. Серед сильних сторін системи можна відзначити доступність нових технологій, високий рівень вакцинації, зниження дитячої смертності та покращення загального стану здоров'я населення.

— Чим для вас є робота в цьому проєкті?

— Робота в цьому проєкті для мене надзвичайно важлива та значуща. Це можливість зробити свій внесок у покращення життя наших земляків, які опинилися в нових умовах і потребують підтримки.

Цей проєкт дозволяє мені допомагати людям. Я маю можливість інформувати українців про медичну систему Чехії, що є критично важливим для їхнього здоров'я та добробуту. Я прагну, щоб вони отримали доступ до необхідних медичних послуг, знали свої права й не забували про обов'язки. Через навчання та просвітницькі заходи ми можемо підкреслити важливість профілактики захворювань і здорового способу життя. Це знання може позитивно вплинути на життя дітей і дорослих, формуючи у них усвідомлене ставлення до власного здоров'я. Я рада, що в рамках цього проєкту ми також можемо підтримати медичних працівників, які шукають можливості для професійного розвитку та спілкування. Це дозволяє створити мережу підтримки серед медиків, що може підвищити їхню впевненість і професійність. Ця робота є також чудовою можливістю для мого особистого і професійного зростання. Я отримую нові знання, знайомлюся з новими людьми та дізнаюся про різноманітні аспекти, зокрема, медичного обслуговування в країні.

Хочу зауважити, що медики підтримують та допомагають один одному. Завдяки ефективній комунікації між фахівцями, я переконана, що проєкт успішно виконує свої завдання. Він не тільки забезпечує цільову аудиторію необхідною інформацією, але й сприяє тому, щоб наші медичні працівники змогли реалізувати себе в професійному середовищі. Це вселяє надію та створює позитивний вплив на громаду, що, на мою думку, є найбільшою нагородою для нас усіх.

— Які досягнення має ваш проєкт на цей момент?

— З радістю підсумую всю роботу над концепцією медіатора за майже 2 роки. Дотепер разом із командою медіаторів переклали та адаптували 32 методичні мануали, а ще два – самі розробили та впровадили. Зараз колеги працюють над новими методичними мануалами на тему булінгу, важливості сну та доповненнями до мануалів про шкідливий вплив наркотичного, алкогольного та тютюнового сп'яніння. Крім того, українські психологи розробили річний мотиваційний щоденник, який призначений для цільової аудиторії.

Усі програми підтримки здоров'я поділені на 7 напрямків: доступність медичної допомоги, психологічна підтримка, вплив речовин, що викликають звикання, харчування, фізична активність, профілактика інфекційних захворювань та вакцинація, догляд за майбутніми матерями та новонародженими.

На основі цих методичних матеріалів ми допомагаємо українцям підвищити рівень обізнаності щодо здоров'я та профілактики захворювань, отримати навички у сфері здорового способу життя – і, що не менш важливо, краще зрозуміти функціонування системи охорони здоров'я у Чехії.

Усього пройшли навчання на позицію медіатора 217 українських медич-

них працівників, психологів та учителів (за час ініціативи), які проживають у Чеській Республіці. Ми проводимо інтеркультурні акції для дітей та заходи для дорослих, що охоплюють теми з наших 7 сфер здорового способу життя. Зараз у Чеській Республіці ми співпрацюємо з більш ніж 80 організаціями як державного, так і недержавного сектору.

Також ми створили спільноту в соціальних мережах, де українці можуть отримати інформаційну підтримку щодо ведення здорового способу життя та підвищення обізнаності про профілактичні заходи. Щомісяця пишемо мотиваційні статті для журналів, присвячені профілактиці та веденню здорового способу життя.

Хочу поділитися посиланнями на наші соціальні мережі:

Facebook Telegram

Telegram: t.me/uamediator
Instagram: ua.mediator

Контакти:
Email: ua.mediator@szu.cz
Тел: +420 725 191 373

— Як саме й де відбувається навчальний процес?

— З метою більш ефективного донесення важливої інформації до дітей у школах та садочках ми вирішили залучити педагогів. Це є важливим, оскільки діти довіряють своїм учителям, а тому теми з підтримки здоров'я, які ми висвітлюємо, вони сприймають з більшою увагою. Обговорення цих тем із дітьми є критично важливим для їхнього розвитку та добробуту. Наприклад, наші медіатори пояснюють, які наслідки має куріння, як воно впливає на здоров'я й може призвести до залежності. Діти мають знати, як куріння може змінити їхнє життя й чому важливо уникати цієї звички. Під час проведення заходів медіатори у своїй роботі демонструють моделі легенів та обличчя людей, які курять, і тих, хто не піддався впливу нікотину. Також використовуємо окуляри, які дозволяють дивитись "очима" людини у стані алкогольного, тютюнового чи наркотичного сп'яніння, та багато інших допоміжних засобів.

Майстер-клас на тему здоров'я для дітей та дорослих з України

Щодо вживання наркотиків, медіатори розповідають про їхній негативний вплив на фізичне і психічне здоров'я, а також про можливі наслідки, які можуть негативно вплинути на їхнє майбутнє. Наголошуємо на ризиках уживання алкоголю, особливо в підлітковому віці, щоб діти зрозуміли, що навіть помірне вживання може призвести до серйозних проблем. Крім того, у нас є відповідні допоміжні моделі, які медіаторам дозволяють наочно продемонструвати шкідливість цих речовин для здоров'я.

У контексті сексуального виховання ми розповідаємо дітям про захворювання, що передаються статевим шляхом, та про методи їх профілактики. Наша мета – пояснити важливість регулярного медичного обстеження, й паралельно з цим акцентуємо на здорових сексуальних стосунках.

Під час обговорення здорового способу життя ми звертаємо увагу на важливість збалансованого харчування для росту й розвитку. Діти повинні розуміти, як їжа впливає на їхнє самопочуття. Також не забуваємо про фізичну активність і роль спорту в підтримці здоров'я.

Теми для підтримки ментального здоров'я займають чільне місце в наших програмах. Ми розказуємо про стрес і тривогу, пояснюємо, як справлятися з емоційними навантаженнями, і підкреслюємо важливість підтримки та відкритого спілкування. Діти повинні знати, що відчувати стрес – це нормально, і що вони завжди можуть звернутися за допомогою.

Не забуваємо обговорити безпеку в інтернеті. Розповідаємо, як уникати небезпечних ситуацій у мережі, та підкреслюємо важливість приватності й безпеки. Діти мають знати, як захищати себе онлайн.

Для нас принципово, щоб діти отримували цю інформацію в безпечному та сприятливому середовищі, де вони можуть вільно висловлювати свої думки й запитання. Не менш важливою є роль батьків у цьому процесі. Вони повинні бути активними учасниками обговорень, готовими ділитися своїми знаннями та досвідом, а також створювати відкритий діалог у родині. Це допоможе дітям відчувати підтримку вдома, що є ще одним ключовим фактором у їхньому розвитку.

— З якими складнощами в роботі з переселенцями ви зіштовхнулися?

— Під час роботи з переселенцями ми зіткнулися з кількома складнощами, найперша – це комунікація: багато переселенців до цього часу не володіють мовою країни, в яку переїхали, що ускладнює взаємодію та сприйняття інформації. Також психологічні травми: багато людей пережили важкі ситуації, пов'язані з війною, що може проявлятися в їхньому емоційному стані. Важливо було надавати підтримку та створювати безпечне середовище. Ще одним фактором є нестача інформації: переселенці часто не мають достатньої інформації про доступні ресурси, соціальні служби та медичну допомогу, що ускладнює їхню адаптацію. Сюди можемо віднести адміністративні бар'єри: взаємодія з державними структурами може бути складною через бюрократію, що потребує значних зусиль з боку переселенців. І насамкінець – фінансові труднощі, тому що багато переселенців постають перед труднощами у знаходженні роботи та забезпеченні себе фінансово. Для успішної роботи в цих умовах важливо мати терпіння, розуміння та готовність надавати допомогу на всіх рівнях.

Тож у рамках цього проєкту нашою основною місією є підтримка наших людей. Ми постійно прагнемо допомагати всім, хто з нами, в різних аспектах їхнього життя. Наша діяльність не обмежується лише навчанням основ здорового способу життя; ми також надаємо необхідну допомогу, оскільки це критично важливо для збереження фізичного та психічного здоров'я українців.

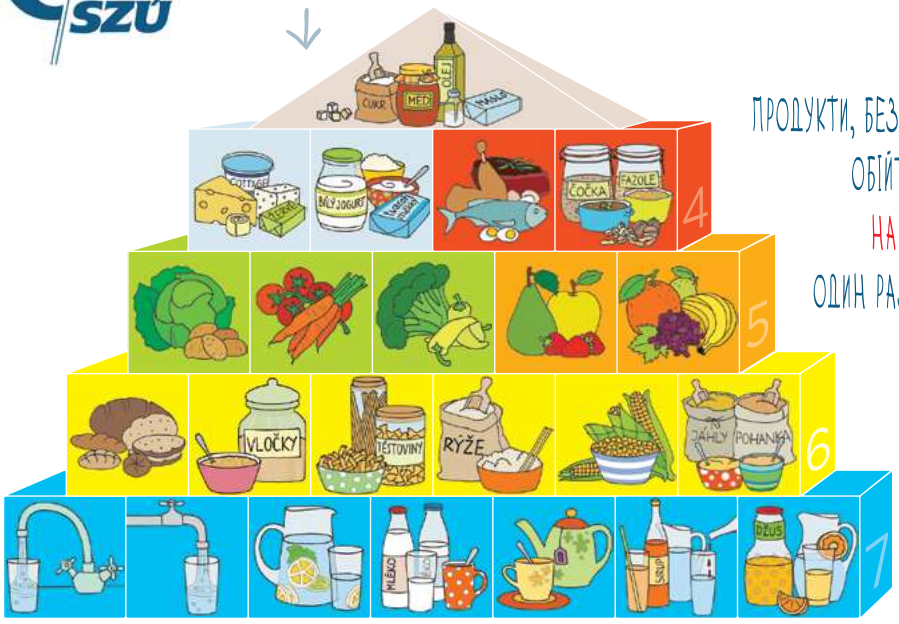
Зараз ми проводимо онлайн-семінар під назвою "Життя на дві країни", який спочатку був створений для наших медіаторів, але тепер є відкритим для всіх охочих.

Маючи можливість, хочу запросити дитячі садочки, школи, організації та інші українські спілки в Чехії до співпраці. Ми будемо раді поділитися своїми знаннями та досвідом, які допоможуть у прийнятті рішень на користь здоров'я. ■

ХАРЧОВА ПІРАМІДА ДЛЯ ДІТЕЙ

STÁTNÍ ZDRAVOTNÍ ÚSTAV SZÚ

ДИ ПОКАЗУЮТЬ ГРУПИ ПРОДУКТІВ І НАПОЇВ, ЯКІ ПОВИННІ БУТИ В ЩОДЕННОМУ РАЦІОНІ ДІТЕЙ.

ПРОДУКТИ, БЕЗ ЯКИХ МИ МОЖЕМО ОБІЙТИСЯ, ПРЕДСТАВЛЕНІ НА ВЕРХІВЦІ ПІРАМІДИ. ОДИН РАЗ НА ДЕНЬ - ДОБРЕ, БІЛЬШЕ - ШКІДЛИВО.

■ 1 КУБИК = 1 ПОРЦІЯ

1 ПОРЦІЯ = КУЛАК, ДОЛОНЯ АБО ЖМЕНЯ

ПЕРЕКУС ШКОЛЯРА

ЯК КУЛАК

ЯК ЖМЕНЯ

ЯК ДОЛОНЯ

У КОЖНОГО СВІЙ РОЗМІР КУЛАКА, ДОЛОНІ ЧИ ЖМЕНІ

Pyramida výživy pro děti použita se souhlasem autorů. Více materiálů na www.pav.rvp.cz

unicef

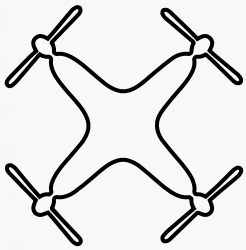
STÁTNÍ ZDRAVOTNÍ ÚSTAV SZÚ

МЕДІАТОР ДЛЯ УКРАЇНИ

Для отримання детальної інформації пишіть на ua.mediator@szu.cz, або телефонуйте за номером: +420 725 191 373
Відвідування всіх заходів - БЕЗКОШТОВНО

Facebook Instagram Telegram

Цей матеріал був створений в рамках двосторонньої ініціативи ДІОЗ та Фондів ЄЕЗ і Норвегії під назвою:
"Покращення доступу до первинної медичної допомоги для найбільш маргіналізованих громад у Чеській Республіці".

АРМІЯ 3D-ДРУКУ: ДРУКАРМІЯ В БОРОТЬБІ ЗА УКРАЇНУ

З початку повномасштабної війни в Україні технологія 3D-друку стала ключовим інструментом у підтримці оборонних сил. Проєкт Друкармія (англійською Print Army) що працює з початку конфлікту, об'єднує спільноту волонтерів не лише в Україні, але й по всьому світу. Його головна мета — виготовляти необхідні компоненти для української армії за допомогою 3D-принтерів, швидко, ефективно та з мінімальними витратами.

ЯК ПРАЦЮЄ ПРОЄКТ

Принцип роботи проєкту простий. Військові підрозділи подають запит на конкретні вироби, які їм потрібні на фронті, наприклад, для дронів, стабілізатори для гранат чи медичне обладнання. Після реєстрації на веб-платформі drukarmy.org.ua волонтери починають друк деталей на своїх принтерах згідно з отриманими специфікаціями. Після цього готову продукцію відправляють на збірні пункти, звідки вона доставляється безпосередньо до військових частин.

На платформі зараз залучено понад **7 500 активних друкарів,** які використовують **більше ніж 9 000 принтерів**, що вже надрукували понад **240 тонн пластикових виробів**. Від 3D-друку залежить чимало військових операцій — від виробництва деталей для дронів до медичних інструментів і запчастин для техніки. Поточний обсяг замовлень становить понад **25 тонн пластику**, що свідчить про постійну потребу в цих виробах.

ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ВОЛОНТЕРІВ

До проєкту долучилися волонтери з **13 країн** за межами України, де друкуються деталі, що не є зброєю або її компонентами, щоб не порушувати міжнародне право. Зарубіжні хаби розташовані у Великій Британії, Німеччині, країнах Балтії та Польщі, а також в інших європейських країнах, **включаючи Чехію**.

Принтери, які фізично не розташовані в Україні, не друкують проєкти, що можуть нагадувати зброю, а лише з розділу "міжнародний", оскільки в деяких країнах таке виробництво може бути забороненим

УЧАСТЬ ЧЕХІЇ В ПРОЄКТІ

У Чехії головним координатором проєкту є пан **Ярослав Геренок з Брна**. У Чехії наразі залучено **30+** друкарів із загалом **45+** принтерами. Виробництвом займаються волонтери та ентузіасти українського походження, чехи та словаки. Хаб збору, перевірки якості та відправки в Україну розташований **у Брні**. З Чехії вже було відправлено в Україну **600+** кілограмів деталей, надрукованих на 3D-принтерах. Чеська спільнота налічує **16 активних учасників,** які допомагають підтримувати оборону України.

ПЕРЕВАГИ ТА ВНЕСОК ПРОЄКТУ

Проєкт Друкармія має кілька ключових переваг. По-перше, децентралізований характер друку дозволяє виготовляти необхідні деталі швидко і гнучко, відповідно до потреб фронтових підрозділів. По-друге, завдяки 3D-друку знижуються витрати та збільшується доступність специфічних деталей, які інакше було б складно або дорого забезпечити. І, найголовніше, цей вид виробництва практично неможливо повністю зупинити противнику, оскільки він відбувається в приватних домівках і маленьких майстернях.

Якщо у вас є 3D-принтер і ви хочете долучитися до підтримки оборони України, це легко зробити. Достатньо зареєструватися на вебсайті проєкту (drukarmy.org.ua) і почати приймати замовлення. Навіть без принтера ви можете долучитися як координатор або донор. Принтери, такі як BambuLab A1, **які можна придбати за приблизно 200 євро**, є ідеальним вибором для початківців.

СПІЛЬНОТА ТА ПІДТРИМКА

Спільнота Друкармія відкрита та дружня. На форумах та в чатах можна ділитися досвідом і вирішувати технічні питання. У Чехії ви можете звернутися до пана Ярослава Геренка, який надасть необхідну інформацію та підтримку. Для отримання більш детальної інформації та реєстрації відвідайте офіційний вебсайт проєкту **drukarmy.org.ua** або Facebook-сторінки, вказані нижче.

НА ЗАВЕРШЕННЯ

Друкармія є прикладом того, як сучасні технології можуть допомогти в кризових ситуаціях і підтримати оборонні зусилля країни. Кожен надрукований виріб може бути різницею між успіхом та поразкою на фронті. Для всіх, хто бажає долучитися до захисту України та підтримати її армію, цей проєкт надає ідеальну можливість.

КОНТАКТИ ТА ІНФОРМАЦІЯ:
Ярослав Геренок
Телефон, Whatsup: +420702931140,
Telegram @gerenok
Email: yaroslavgerenok@gmail.com

Друкармія
Вебсайт: drukarmy.org.ua/en
FB група Українська (міжнародна):
facebook.com/groups/517621483912615
Чеська FB група – закрита:
www.facebook.com/groups/1743588773112822

Представлення підсумував Іван Господар
(залучений друкар і пропагандист)
ivanhospodar@gmail.com